

JEDZIEMY DO WÓD W...

Biuletyn informacyjny nr 3/2014
Stowarzyszenia Gmin Uzdrowiskowych RP

ISSN 1427-0900

JEDZIEMY DO WÓD W...

**Stowarzyszenie
Gmin
Uzdrowiskowych RP**

Biuletyn informacyjny nr 3/2014

Rada Naukowa czasopisma naukowego „Jedziemy do wód w ...”:

1. **prof. dr hab. Andrzej Rapacz** – Katedra Marketingu i Zarządzania Gospodarką Turystyczną, UE we Wrocławiu,
2. **prof. dr hab. inż. arch. Elżbieta Węclawowicz-Bilska** – Wydział Architektury Politechniki Krakowskiej,
3. **prof. dr hab. Marek Zdebel** – Katedra Prawa Finansowego Uniwersytetu Śląskiego,
4. **prof. dr hab. Janusz Szopa** – Katedra Rekreacji AWF Katowice,
5. **dr Tadeusz Burzyński** – Wydział Turystyki i Promocji Zdrowia GWSH Katowice, Instytut Turystyki w Krakowie,
6. **dr Diana Dryglas** – Katedra Geologii Ogólnej i Geoturystyki, AGH Kraków,
7. **dr Andrzej Hadzik** – Katedra Turystyki AWF Katowice.

Recenzenci czasopisma naukowego „Jedziemy do wód w ...”:

1. **dr hab. n. med. prof. nadzw. Włodzisław Kuliński** – Wydział Nauk o Zdrowiu UJK w Kielcach, Zakład Medycyny Fizykalnej UM w Łodzi,
2. **prof. dr hab. Bogusław Sawicki** – Katedra Turystyki i Rekreacji, UP w Lublinie,
3. **dr hab. inż. Marek Doktor** – Katedra Geologii Ogólnej i Geoturystyki AGH, Kraków.
4. **prof. zw. dr hab. Janusz Soboń** – Akademia Morska w Szczecinie
5. **prof. nadz. dr hab. inż. Paweł Żukowski** – Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Gorzowie Wielkopolskim

Redakcja czasopisma naukowego „Jedziemy do wód w ...”:

1. Redaktor naczelny – **prof. dr hab. Bogusław Sawicki**
2. Redaktor językowy – **mgr Wojciech Fułek**
3. Redaktor tematyczny – **dr Jan Golba**
4. Sekretarz redakcji – **Iwona Drozd**

Biuletyn wydany przez:

Stowarzyszenie Gmin Uzdrawiskowych RP
33-380 Krynica-Zdrój, ul. Czarny Potok 27/24
tel. 18 477 74 50, fax 18 477 74 51

ISSN 1427-0900

www.sgurp.pl
e-mail: biuro@sgurp.pl

Fotografie:
Archiwum SGU RP
Fotografia na okładce:
Pijalnia wód mineralnych w Szczawnicy

Wydawnictwo i Drukarnia NOVA SANDEC
33-300 Nowy Sącz, ul. Lwowska 143
tel./fax 18 547 45 45, tel. 18 441 02 88
e-mail: biuro@novasandec.pl
www.novasandec.pl

Spis treści

Od Redakcji	5
-------------------	---

Z ŻYCIA SGU RP

Zwyczajne Walne Zebranie Stowarzyszenia Gmin Uzdrowiskowych RP w Uniejowie (I.Drozd)	7
Uzdrowisko szansą rozwoju Gminy Zaklików (I.Drozd)	13
Spotkanie organizacyjne w sprawie 20-tego Kongresu Uzdrowisk Europejskich w Sopocie (I.Drozd)	15

PREZENTACJA GMIN CZŁONKOWSKICH SGU RP

Lądek-Zdrój	17
Solina	21

PROMOCJA

Muszyńskie Państwo Zdrowia z ofertą uzdrowiskową	25
„Uzdrowiska kojarzone z jakością”, przedruk z Magazynu Gospodarczego „Fakty”	27

UZDROWISKA PO LIFTINGU

Ustka	31
Nałęczów	35

REFERATY

Konstrukcja artykułu 243 ustawy i finansach publicznych a problemy finansowe gmin (dr Tomasz Wołowiec)	39
Uwarunkowania hydrologiczne lokalizacji Supraśla, na przykładzie XVII wiecznego supraskiego systemu wodnego, w świetle historii oraz aktualnych potrzeb budowy marki uzdrowiska (dr inż. arch. Tomasz Grzegorz Ołdytowski).....	49

Od Redakcji

Szanowni Państwo,

Niniejszy biuletyn rozpoczynamy od sprawozdania z **Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia Gmin Uzdrawiskowych RP**, które odbyło się w najmłodszym polskim uzdrowisku – **Uniejowie**. Kluczowym tematem, poza realizacją programu wynikającego ze statutu SGU RP było omówienie przez władarzy gmin uzdrawiskowych propozycji zmian do ustawy o lecznictwie uzdrawiskowym, uzdrawiskach, obszarach ochrony uzdrawiskowej oraz o gminach uzdrawiskowych z 2005 r.

Dziękujemy za Państwa zaufanie i coraz lepszą współpracę, czego dowodem jest wzrost zainteresowania przystąpieniem do struktur SGU RP ze strony kolejnych gmin pretendujących do uzyskania statusu uzdrawiska. **Serdecznie zapraszamy do współpracy!** Powiększające się grono gmin zrzeszonych w SGU RP przyczynia się do wspólnego budowania i umacniania marki „**Uzdrawiska Polskie**.” Działając razem mamy wpływ na budowanie dobrego otoczenia dla gmin uzdrawiskowych, odpowiednie rozwiązania prawne sektora uzdrawiskowego, zabezpieczenia środków na rozwój i promocję. Brak konsolidacji i wspólnego działania jest jednocześnie przyzwoleniem, aby decyzje w sprawach ważnych dla gmin uzdrawiskowych podejmowali za nas inni.

Włodarze gmin oraz społeczności lokalne coraz częściej doceniają możliwość rozwoju regionu, jakie daje gminie szansa na **powstanie i rozwój uzdrawiska**. Stowarzyszenie Gmin Uzdrawiskowych RP od lat wspiera dążenia miast i gmin w tym zakresie. Dobrym przykładem wspólnych działań jest **Latoszyn (gmina Dębica)**, posiadający obecnie statut obszaru ochrony uzdrawiskowej. Konferencja „**Uzdrawisko szansą rozwoju Gminy Zaklików**” zorganizowana przez władze samorządowe Zaklikowa pokazuje jak ważne jest współdziałanie w celu osiągnięcia celu.

W rozdziale „Promocja” zamieszczamy sprawozdanie z **Muszyńskiego Państwa Zdrowia**. Głównym celem imprezy było propagowanie zdrowego trybu życia i umożliwienie mieszkańcom gminy oraz turystom wykonanie badań profilaktycznych. Zarówno odwiedzający jak i wystawcy uczestniczący w tegorocznym Muszyńskim Państwie Zdrowia już zapowiedzieli swój udział w przyszłorocznym spotkaniu.

Wprowadzenie czasopisma naukowego „**Jedziemy do wód w...**” na punktowaną listę ministerialną spowodowało wzrost zainteresowania biuletynem w środowiskach naukowych. Wielu przyszłych doktorantów korzysta z możliwości publikacji własnych referatów na łamach biuletynu i podejmuje aktualne zagadnienia dotyczące problematyki uzdrawiskowej i gmin uzdrawiskowych.

Serdecznie zapraszamy do lektury czasopisma naukowego „*Jedziemy do wód w...*”

Iwona Drozd
Kierownik Biura SGU RP

Z ŻYCIA SGU RP

Zwyczajne Walne Zebranie Stowarzyszenia Gmin Uzdrowiskowych RP w Uniejowie

W dniach 6-7 czerwca 2014 r. Uniejów gościł delegatów gmin uzdrowiskowych z całej Polski, którzy przybyli na **Zwyczajne Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia Gmin Uzdrawiskowych RP**.

Głównym celem spotkania było przedstawienie sprawozdań Zarządu SGU RP za poprzedni rok działalności oraz omówienie bieżących spraw związanych z działalnością i funkcjonowaniem gmin uzdrowiskowych.

Coroczne spotkanie delegatów stowarzyszenia otworzył **Jan Golba** – Prezes Zarządu SGU RP. Burmistrz Muszyny powitał obecnych na spotkaniu wójtów, burmistrzów i prezydentów miast i gmin uzdrowiskowych oraz przedstawicieli gmin członkowskich. W spotkaniu udział wzięło 23 delegatów miast i gmin uzdrowiskowych z całego kraju.

Prezentowane przez Prezesa Zarządu podsumowanie roku 2013 zostało przygotowane w formie prezentacji multimedial-

nej obrazującej realizację Uchwały Programowej Walnego Zebrania Członków SGU RP w Wieliczce z dnia 24 lutego 2011 r. oraz celów statutowych stowarzyszenia.

W okresie sprawozdawczym Zarząd SGU RP funkcjonował w następującym składzie: **Jan Golba** – Prezes Zarządu, **Leszek Dzierżewicz** – V-ce Prezes, **Wojciech Fułek** – V-ce Prezes, **Zofia Czernow** – Członek Zarządu, **Janusz Gromek** – Członek Zarządu. Skład Komisji Rewizyjnej: **Mirosława Boduch** – Przewodnicząca, **Grzegorz Niezgoda** – Sekretarz oraz członkowie: **Bronisław Karpiński**, **Kazimierz Kożuchowski**, **Ryszard Urban**.

W wystąpieniu sprawozdawczym Prezes Zarządu SGU RP zwrócił uwagę na rosnącą liczbę gmin zabiegających o uzyskanie statusu uzdrowiska, są to m.in. **Łeba**, **Międzychód**, **Zaklików**, **Ciężkowice**, **Kłoda-wa**, **Czarny Dunajec**, **Miłomłyn**.

W roku 2013 Stowarzyszenie Gmin Uzdrawiskowych RP wraz z **Parlamentar-**

Obrady Walnego Zebrania SGU RP w Uniejowie

nym Zespołem ds. Uzdrawisk rozpoczęło prace nad opracowaniem projektu ustawy o zmianie **ustawy o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach, obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych z 2005 r.** W trakcie kilku wspólnych spotkań wypracowano wstępne propozycje zmian w ustawie uzdrowiskowej obejmujące kwestie: definicji zakładu przemysłowego, budowy parkingów i miejsc postojowych, budowy obiektów handlowych, budowy stacji telefonii komórkowej, zapór piętrzących wodę, wyrębu drzew w strefie uzdrowiskowej „C” oraz innych zmian przedkładanych przez gminy. Zaproponowane zmiany w niewielkim stopniu ingerują w treść ustawy uzdrowiskowej, a są niezwykle istotne z punktu widzenia gmin uzdrowiskowych oraz ich mieszkańców. Likwidują one przede wszystkim istniejące absurdy i nadmierną oraz niczym nieuzasadnioną opresyjność istniejących przepisów. Równocześnie w niczym nie wpływają na dyskomfort leczenia uzdrowiskowego i funkcjonowanie uzdrowisk. Zarząd SGU

RP uważa, że zmiany w ustawie powinny iść dużo dalej, szczególnie w kierunku doprecyzowania warunków (o których mowa w art. 34 ustawy uzdrowiskowej) na jakich mają być tworzone i na jakich mają funkcjonować uzdrowiska, ale jednocześnie zdaje sobie sprawę ze złożoności tego zagadnienia i potrzeby przeprowadzenia dodatkowych analiz w tym zakresie.

Realizując wniosek zgłoszony na Walnym Zebraniu SGU RP w Wieliczce Zarząd stowarzyszenia koordynował działania związane z przygotowaniem wzoru wniosku w sprawie stawki podatku od nieruchomości do Trybunału Konstytucyjnego. Rozprawa przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie z wniosku Rady Miasta Kołobrzeg w przedmiocie uznania nowelizacji ustawy podatkowej za niezgodną z Konstytucją odbyła się dnia 26.09.2013r. Po rozpatrzeniu sprawy Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 5 ust. 1 pkt 2 lit. d ustawy z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych **jest zgodny** z art. 167 ust. 1 i 4 w związku z art. 16 ust. 2 konstytucji w związku z art. 9 ust. 1, 2 i 3

Obrady Walnego Zebrania SGU RP w Uniejowie

w związku z art. 12 ust. 1 tiret 7 Europejskiej Karty Samorządu Lokalnego, sporządzonej w Strasburgu dnia 15 października 1985 r. oraz **nie jest niezgodny** art. 15 ust. 1 i 2 konstytucji. Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że w przypadku gminy Kołobrzeg wnioskodawca nie wykazał, że dokonując modyfikacji wysokości dochodów własnych gmin, poprzez rozszerzenie zakresu stosowania „preferencyjnej” stawki podatku od nieruchomości, ustawodawca spowodował drastyczne naruszenie ich samodzielności finansowej lub też doprowadził do oczywistej dysproporcji między zadaniami jednostek samorządu terytorialnego a ich dochodami.

Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że gminy uzdrowiskowe, na które nałożono dodatkowe zadania własne, ustawodawca wyposażył w dodatkowe źródła dochodów, takie jak opłata uzdrowiskowa czy też dotacja z budżetu państwa. Z uwagi na fakt, że wnioskodawca nie kwestionował sposobu organizacji systemu organów państwowych, który naruszałby decentralizację władzy publicznej, Trybunał

Konstytucyjny uznał, że art. 15 ust. 1 i 2 konstytucji stanowi nieadekwatny wzorzec kontroli w niniejszej sprawie. Pobocznie Trybunał zwrócił jednak uwagę na doniosły fakt, że możliwe byłoby powodzenie wniosku, gdyby zarzut dotyczył nie równoprawnego traktowania podmiotów w zakresie opodatkowania lub naruszenia procedury legislacyjnej.

W związku ze złożeniem przez jedną z gmin członkowskich Stowarzyszenia deklaracji w sprawie możliwości ponowienia wniosku w sprawie podatku od nieruchomości Zarząd SGU RP zdecydował o ponownym zleceniu opracowania wniosku uwzględniającego uwagi zawarte w uzasadnieniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 września 2013r., sygn. akt K 22/12.

Zarząd SGU RP kontynuuje działania dotyczące wprowadzenia zmian w **Ustawie o utrzymaniu czystości i porządku w gminach z dnia 13 września 1996 r.** W szczególności dotyczą one kwestii związanych z egzekucją opłat i ze zleceniem odbioru odpadów komunalnych

Uczestnicy Walnego Zebrania SGU RP w Uniejowie

własnym spółkom komunalnym lub samorządowym zakładom budżetowym. Wprowadzenia koniecznych wg zarządu SGU RP zmian wymagają również ustawy prawo geologiczne i górnicze, prawo wodne w zakresie odnoszącym się do opłaty eksploatacyjnej i opłaty za gospodarcze korzystanie z wód.

Kolejnym punktem wystąpienia było omówienie spraw związanych z **rozpowszechnianiem wiedzy i informacji o uzdrowiskach i turystyce uzdrowiskowej**. W roku 2012 powołany przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego zespół ds. oceny czasopism naukowych dokonał oceny **czasopisma naukowego SGU RP „Jedziemy do wód w ...”**. W wyniku przeprowadzonej przez zespół oceny biuletyn „Jedziemy do wód w ...” uzyskał 2 punkty za publikację w czasopiśmie naukowym. Redaktorem naczelnym został **prof. dr hab. Bogusław Sawicki** – kierownik Katedry Turystyki i Rekreacji Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie. Rolę redaktora językowego pełni **mgr Wojciech Fułek**, natomiast redaktora tematycznego **dr Jan**

Golba.

W dalszej części sprawozdania Prezes Jan Golba poinformował o działaniach promocyjnych związanych z **promocją polskich uzdrowisk w kraju i za granicą**. SGU RP od czerwca 2013 roku wspólnie z partnerami z Czech, Słowacji i Węgier realizuje projekt: **“Lecznictwo uzdrowiskowe i wellness w przestrzeni wyszehradzkiej – portal online.”** Celem projektu jest opracowanie kompleksowej oferty lecznictwa uzdrowiskowego i wellness krajów grupy wyszehradzkiej. Efektem projektu będzie wielojęzyczna baza danych ośrodków lecznictwa uzdrowiskowego i wellness. Przedstawiciele SGU RP uczestniczyli w **międzynarodowych targach turystycznych ITB** odbywających się w marcu w Berlinie. Stoisko zorganizowane przy udziale podmiotów zrzeszonych w konsorcjum **„Zdrowie i Uroda”** poświęcone było tematyce wellness&spa, turystyce uzdrowiskowej oraz turystyce medycznej. Oferta polskich uzdrowisk była prezentowana w ramach **„Wyspy wellness&spa”**. Natomiast w kwietniu uzdro-

wiska polskie były obecne na targach **SPA&WELLNESS HEALTHCARE TRAVEL EXPO** w Kijowie.

Na wniosek SGU RP w portalu **www.polska.travel.pl** utworzonym przez **Polską Organizację Turystyczną** w zakładce **Atrakcje** utworzono kategorię – **Uzdrowiska, SPA i wellness**, w której prezentowana jest oferta polskich uzdrowisk. W ramach konsorcjum „Zdrowie i Uroda” zrealizowano cykl telewizyjnych programów promocyjnych **„Nie ma jak Polska.”** SGU RP uzyskało dofinansowanie z Urzędu Wojewódzkiego Województwa Małopolskiego na realizację projektu **„Do uzdrowisk małopolskich po zdrowie, urodę, kondycję i relaks.”** Zadanie obejmowało realizację 6 odcinków programu „Polska według Kreta.” Dodatkowy producent programu bezpłatnie zrealizował dla SGU RP jeden wspólny program z ofertą uzdrowisk małopolskich. Powyższe programy telewizyjne były emitowane na ogólnopolskiej antenie TVP oraz TVP INFO.

Kompleks mineralnych basenów w Solcu-Zdroju został wyróżniony w konkursie **Top Inwestycje Komunalne 2013**. Nagrody zostały wręczone w trakcie Europejskiego Kongresu Gospodarczego w Katowicach.

Utworzono nową stronę **www.sgurp.pl**, część strony została przetłumaczona na j. angielski, j. niemiecki oraz j. rosyjski. Stale zwiększa się liczba pobrań, utworzonej przez SGU RP aplikacji mobilnej SPAcer. W aplikacji SPAcer zamieszczono najpiękniejsze i najbardziej charakterystyczne zdjęcia dla każdego uzdrowiska oraz profile lecznicze uzdrowisk i opisy zachęcające gości, kuracjuszy i turystów do odwiedzenia polskich kurortów.

W maju 2014 roku w trakcie kongresu EZU w Danii przedstawiona została oferta polskich uzdrowisk oraz Sopotu – miejsca jubileuszowego 20-tego kongresu ESPA w roku 2015. Uzupełnieniem powyższych działań jest udział Zarządu SGU RP w ważnych dla gmin uzdrowiskowych wydarzeniach lokalnych, regionalnych i ogólnopolskich oraz spotkaniach i konferencjach zagranicznych. Przedstawiciele Zarządu

udzielają licznych wywiadów telewizyjnych i prasowych, w których podejmowana jest problematyka samorządowa, turystyczna i uzdrowiskowa.

W ramach **umocnienia pozycji SGU RP, jako organizacji wspierającej gminy uzdrowiskowe na forum krajowym i międzynarodowym** Zarząd Stowarzyszenia realizował przyjęte cele na wielu płaszczyznach. Współorganizacja wielu konferencji, spotkań i kongresów uzdrowiskowych jest zawsze okazją do nawiązania dialogu pomiędzy środowiskiem samorządu, a przedstawicielami rządu, parlamentarzystami i światem nauki. SGU RP ożywiło współpracę z **Europejskim Związkiem Uzdrowisk** z siedzibą w Brukseli. Różnorakie działania podejmowane SGU RP i innych członków podejmowane w ramach konsorcjum „Zdrowie i Uroda” dają widoczne efekty. Uzdrowiska polskie są zauważalne w kraju i za granicą.

Zarząd SGU RP kilkakrotnie występował do Rządu i Urzędów Marszałkowskich o ujęcie w programach unijnych dostępnych w nowej perspektywie finansowej 2014-2020 **środków na turystykę uzdrowiskową i rozwój gmin uzdrowiskowych**. Pod wpływem działań SGU RP szeroko pojęty zakres dot. **„Rozwoju Infrastruktury Uzdrowiskowej”** został ujęty w **Programach Regionalnych i Regionalnych Programach Operacyjnych** większości **Urzędów Marszałkowskich**. W województwie małopolskim, dolnośląskim i podkarpackim zdecydowano się na stworzenie subregionów rozwoju regionalnego w formie subregionów turystyki i uzdrowisk obejmujących uzdrowiska z obszaru danego województwa.

Realizując Uchwałę Programową Walnego Zebrania Członków SGU RP w Wieliczce w zakresie **pozyskiwania środków pomocowych, krajowych i zagranicznych na promocję, badania naukowe, szkolenia, tworzenie programów rozwoju gmin uzdrowiskowych i uzdrowisk** Zarząd SGU RP wystąpił do Prezesa NFOŚiGW o utworzenia dla uzdrowisk **„Pilotażowego Kompleksowego Programu OZE.”** Kolejne już pismo w sprawie objęcia opłatą

eksploatacyjną zwykłych wód głębinowych wykorzystywanych do produkcji wody mineralnej i napoi oraz podwyższenia opłaty eksploatacyjnej skierowano do Ministra Środowiska. Ponadto Zarząd SGU RP zaproponował aby stworzyć pilotażowy program OZE dla uzdrowisk. Program OZE dla gmin uzdrowiskowych powinien obejmować: zespoły baterii fotowoltaicznych, kolektory słoneczne, lampy hybrydowe do oświetlenia ulicznego, małe elektrownie wiatrowe przydomowe i na obiektach użyteczności publicznej.

Jan Golba – Prezes Zarządu SGU RP podziękował członkom Zarządu za współpracę w minionym okresie sprawozdawczym i jednocześnie w imieniu całego Zarządu wszystkim przedstawicielom gmin członkowskich za pomoc i wsparcie w realizacji zadań i celów Stowarzyszenia.

Kolejnym punktem spotkania było przedstawienie przez **Mirosławę Boduch** – Przewodniczącą Komisji Rewizyjnej SGU

RP sprawozdania z kontroli działalności Zarządu SGU RP za rok 2013 przeprowadzonego w siedzibie Stowarzyszenia w Krynicy-Zdroju.

Coroczne spotkanie władarzy gmin uzdrowiskowych było okazją do omówienia najistotniejszych dla samorządów spraw dot. m.in. przygotowywanej nowelizacji ustawy uzdrowiskowej oraz usunięcia zapisów ustawowych blokujących rozwój gmin uzdrowiskowych. W trakcie obrad dyskutowano również nad bieżącą działalnością stowarzyszenia, ważnymi dla gmin uzdrowiskowych kwestiami, a także sposobami ich rozwiązania.

Drugiego dnia pobytu w uzdrowisku Uniejów przedstawiciele gmin uzdrowiskowych obecni na Walnym Zebraniu Członków Stowarzyszenia Gmin Uzdrowiskowych RP zwiedzali obiekty inwestycyjne i zabytkowe najmłodszego polskiego uzdrowiska.

Iwona Drozd
Kierownik Biura SGU RP

Z ŻYCIA SGU RP

Uzdrowisko szansą rozwoju Gminy Zaklików

Dnia 28 sierpnia 2014 w miejscowości **Lipa (gm. Zaklików)** odbyła się konferencja poświęcona perspektywom wykorzystania „**lecniczych wód lipskich**”. W konferencji uczestniczyli, przedstawiciele parlamentu RP, władz wojewódzkich, sejmiku marszałkowskiego, wójtowie sąsiednich gmin, okoliczni przedsiębiorcy, przedstawiciele miejscowego samorządu oraz mieszkańcy. Konferencję otworzył **Zdzisław Wójcik** – burmistrz Zaklikowa, przedstawiając zebrany stan zaawansowania prac w zakresie uzyskania przez gminę statusu uzdrowiska.

Po wystąpieniu burmistrza głos zabrali zaproszeni na konferencję prelegenci: **dr Jan Golba** – prezes Stowarzyszenia Gmin Uzdrowiskowych RP, **mgr Piotr Łuczyszyn** – kierownik Zakładu Przyrodoleczniczego i Poradni Rehabilitacyjnej Uzdrowiska w Horyńcu Zdroju, **dr hab. Andrzej Demetraki** – paleolog (w zastępstwie referat przedstawił **Witold Galczak**) i **mgr inż. Piotr Kalita** kierownik referatu inwestycji i rozwoju Gminy Solec-Zdrój.

Piotr Łuczyszyn z Horyńca w swoim wystąpieniu powiedział: *“Uzyskanie statusu miejscowości uzdrowiskowej to potężny impuls dla rozwoju gospodarczego, który jest widoczny w dziedzinie urbanistycznej, ekonomicznej, społecznej, kulturalnej oraz w ochronie środowiska.”*

Prezes Stowarzyszenia Gmin Uzdrowiskowych RP dr Jan Golba w prezentacji pt. **„Możliwość rozwoju gminy poprzez utworzenie Uzdrowiska”** dużo uwagi poświęcił korzyściom jakie przynosi gminie uzyskanie i docelowo posiadanie statusu uzdrowiska. Za najważniejszy czynnik uznał **zmiany na rynku pracy** podkreślając, że: *„jedno miejsce pracy stworzone w przemyśle daje jedno miejsce pracy w otoczeniu, zaś jedno miejsce pracy w uzdrowisku daje sześć miejsc pracy w otoczeniu (handel, gastronomia, usługi)”*. Wśród innych równie ważnych czynników znalazły się: **wyzwolenie aktywności gospodarczej mieszkańców, prestiż z tytułu posiadania statusu uzdrowiska, wyższa jakość środowiska naturalnego** czy

Rynek w Zaklikowie

też **prawo kontraktowania z NFZ leczniczych usług uzdrowiskowych.**

Wszyscy prelegenci w swoich wystąpieniach podkreślali, że powstanie i rozwój uzdrowiska to impuls do rozwoju różnorodnych przedsięwzięć gospodarczych, kulturalnych i rekreacyjnych.

Największym atutem Gminy Zaklików jest **odkryty i potwierdzony laboratoryjnie** naturalny surowiec leczniczy występujący na terenie gminy. Jest to woda mineralna o wyjątkowym składzie. Na podstawie badań właściwości fizyko-chemicznych i chemicznych oraz stanu mikrobiologicznego wody z odwiertu „**Lipa**

Zdrój-1” w miejscowości Lipa stwierdzono, że spełnia ona wymagania **mineralnej wody leczniczej 0,33 % siarczanowo-wapniowo-sodowej** i może być wykorzystywana do kuracji uzdrowiskowych w formie **kąpieli leczniczych.**

Wśród wielu krajowych przykładów wykorzystania wód mineralnych w uzdrowiskach warto wspomnieć o uzdrowiskach **Solec-Zdrój, Busko-Zdrój** czy **Uniejów.** Odkrycie i odpowiednie zagospodarowanie wód mineralnych na zawsze zmienią wizerunek wielu miejscowości przeobrażając je w atrakcyjne i modne centra pobytu, nie tylko uzdrowiskowego.

Iwona Drozd
Kierownik Biura SGU RP

Z ŻYCIA SGU RP

Spotkanie organizacyjne w sprawie 20-tego Kongresu Uzdrowisk Europejskich w Sopotcie

ESPA
EUROPEAN SPAS ASSOCIATION

**Stowarzyszenie
Gmin
Uzdrowiskowych RP**

Europejski Związek Uzdrowisk (EZU), (European Spas Association, ESPA) został powołany w roku 1995 w Brukseli, jako międzynarodowa organizacja zrzeszająca przedstawicieli uzdrowisk i narodowych organizacji uzdrowiskowych krajów europejskich.

Corocznie od 20 lat ESPA wraz z wybranym krajem członkowskim organizuje **Kongres Uzdrowisk Europejskich**. Kongresy ESPA odbywały się w m. in. w następujących miejscowościach: Wiesbaden (Niemcy), Budapeszt (Węgry), Thessaloniki (Grecja), Reykjavik (Islandia), Bruksela (Belgia), Archena (Hiszpania), Trencianskie Teplice (Słowacja) czy Chianciano Terme (Włochy).

20-ty jubileuszowy Kongres Uzdrowisk Europejskich odbędzie się w dniach **19-22 maja 2015 roku w Sopotcie**.

Dnia **8 września 2014 w Hotelu „Grand”** w Sopotcie odbyło się pierwsze spotkanie organizacyjne mające na celu

omówienie ogólnego porządku obrad i zagadnień organizacyjnych. W spotkaniu uczestniczyli przedstawiciele Europejskiego Związku Uzdrowisk, Stowarzyszenia Gmin Uzdrowiskowych RP, Urzędu Miasta w Sopotcie oraz Hotelu „Grand.”

Jan Golba, Prezes Zarządu SGU RP przywitał uczestników spotkania i przedstawił zgromadzoną informację na temat Stowarzyszenia Gmin Uzdrowiskowych RP, Europejskiego Związku Uzdrowisk oraz kongresu ESPA. **Joachim Lieber**, Sekretarz Generalny ESPA podkreślił prestiż, jaki niesie ze sobą organizacja corocznego Kongresu ESPA. W ostatnim kongresie, który odbył się w maju 2014 roku w Vejle (Dania) uczestniczyli przedstawiciele z ponad 20 krajów europejskich. Doskonała dostępność komunikacyjna Sopotu i formuła kongresu ESPA może sprawić, że w kongresie w Sopotcie weźmie udział rekordowa liczba uczestników.

Formuła kongresu ESPA daje uczestni-

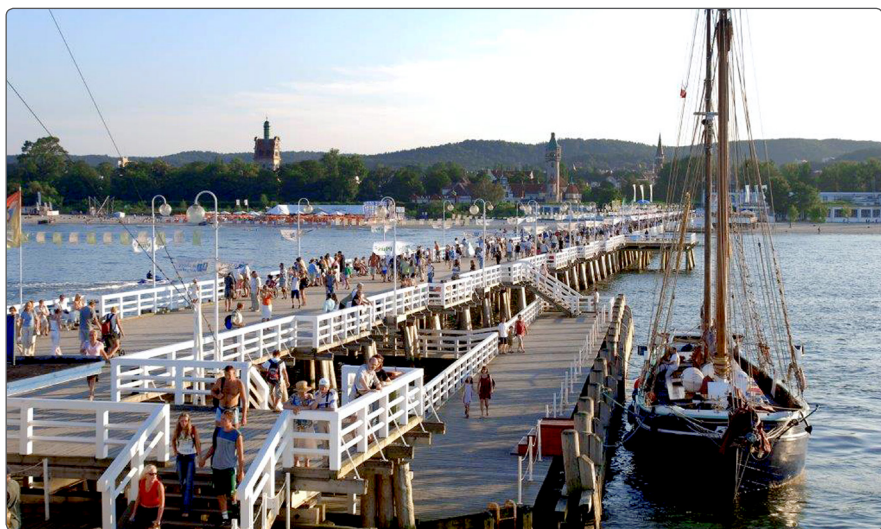
Hotel „Grand” widziany z sopockiego mola
fot. Urząd Miasta Sopotu

kom spotkania możliwość udziału w wykładach prowadzonych przez wysokiej klasy specjalistów, jednocześnie umożliwia udział w zajęciach praktycznych i warsztatach. W programie przyszłorocznego kongresu ESPA zaplanowano wspólne spotkanie burmistrzów i prezydentów miast uzdrowiskowych z Polski i Niemiec. Następstwem wystąpienia wybranych prelegentów będą warsztaty praktyczne dla uczestników kongresu przeprowadzone m.in. w Uzdrawiskowym Zakładzie Przyrodolecznictwem w Sopocie.

Jak podkreślali uczestnicy spotkania „Sopot pomimo położenia w centrum aglomeracji Trójmiasta zachował charakter uzdrowiskowy, co czyni go jeszcze bardziej wyjątkowym i atrakcyjnym dla turystów i kuracjuszy.”

Zainteresowanych udziałem w Kongresie ESPA zapraszamy do kontaktu z biurem SGU RP w Krynicy-Zdroju.

Iwona Drozd
Kierownik Biura SGU RP

Sopockie molo

PREZENTACJA GMIN CZŁONKOWSKICH SGU RP ŁĄDEK-ZDRÓJ

W południowo zachodnim zakątku Polski, w regionie zwanym Ziemią Kłodzką, geograficznie przynależącym do Sudetów leży kurort Łądek-Zdrój, zupełnie wyjątkowe miejsce ze względu na wpływające tu gorące uzdrowiskowe źródła, specyficzny górski mikroklimat oraz przebogata historię tej ziemi sięgającą XIII wieku. Na kształtowanie się klimatu Łądka wpływa położenie pośród gór i ich osłona przed wilgotnymi i zimnymi masami powietrza. Wyróżnia się tu strefę klimatyczną górsko-dolną, najwyżej ocenianą pod względem wartości klimatoterapeutycznych, a klimat okreśłany jest jako łagodny, o szerokich możliwościach adaptacyjnych dla wielu osób. Kiedy tu przyjedziemy mamy wrażenie, że czas w tym zakątku płynie wolniej. Nie widać tu zatłoczonych ulic, nerwowego korporacyjnego pośpiechu, wszystko toczy się spokojnym rytmem. Panujący tu górski bodźcowy mikroklimat, połą-

czony z wodami leczniczymi i nieskażoną przyrodą oferuje swoisty pakiet zdrowia i wypoczynku. Miejsce to ma wyjątkową historię.

Sielski wypoczynek górski, skałki i jaskinia

Każdy znajdzie tu coś dla siebie: wędrówki szlakami górskimi, jazdę rowerem, wspinaczkę skałkową lub sielski odpoczynek w pobliskich gospodarstwach agroturystycznych. Będąc w Łądku-Zdroju warto wejść na wieżę widokową na Borówkowej Górze gdzie możemy podziwiać wręcz bajkowe górskie pejzaże Masywu Śnieżnika i Opolszczyzny. Warto wspomnieć o Jaskini Radochowskiej, jednej z najdłuższych i najciekawszych w Sudetach, wewnątrz której znaleziono kości m.in. niedźwiedzia jaskiniowego. Kolejną ciekawą propozycją są skałki wspinaczkowe rozsiane na okolicznych wzgórzach.

Panorama z Radoszki

Termy docenione przez Królów

Łądeckie termy są znane i doceniane od wieków. Miasto systematycznie się rozwijało, stając się w XIX wieku jednym z najmodniejszych kurortów tej części Europy. Gdy przebudowano w 1860 r. najbardziej rozpoznawalny obiekt uzdrowskiowy „Zdrój – Wojciech”, z okrągłą niecką basenową, monumentalnym sklepieniem i bogatymi zdobieniami uważano, że to miejsce bardziej nadaje się do zabaw nimf wodnych niżli do kąpeli chorych.

Oferowane tu zabiegi doceniali m.in. prezydent USA John Quincy Adams, królowie pruscy, car Aleksander i wielu innych znamienitych gości. Łądek-Zdrój to najstarsze uzdrowisko w Polsce. Tutaj wypływają uzdrowskie termalne wody siarczkowo-fluorkowo-radocenne, dodając witalności i przywracające zdrowie i urodę. Unikatowy w skali świata skład chemiczny bijących tu aż siedmiu leczniczych źródeł przyciąga osoby z różnorodnymi problemami zdrowotnymi. Wykonywane zabiegi pomagają szybko i sprawnie powrócić do pełni sił. Panie korzystające z kąpeli zauważają pozytywny, odmładzający wpływ na ich urodę. Dzięki zawartym tu minerałom cera staje się bardziej elastyczna i rozświetlona.

Zabytkowa architektura

W mieście czuje się bliskość historii na każdym kroku. Widoczny podział, na część miejską i zdrojową, tworzy jedną z ciekawszych kompozycji architektonicznych w Polsce.

W części miejskiej urzeka zabytkowa starówka z barokowymi i rokokowymi kamieniczkami i okazałym pomnikiem Trójcy Świętej. Nad całością góruje XIX-wieczny ratusz z wieżą zegarową, z której codziennie o 12.00 rozlega się hejnał. Warto też zobaczyć dwuprzęsłowy gotycki most z 1565 r. Wizytówką Łącka-Zdroju jest „Zdrój – Wojciech”. Budynek uzdrowskiowy o niespotykanej bryle stylizowanej na wzór łaźni tureckiej z Budy. Zbudowany w 1678 r. bezpośrednio nad gorącym bijącym źródłem wody mineralnej. Zabytkowe budynki zdrojowe przylegają do odrestaurowanych parków zdrojowych, gdzie chętnie spacerują kuracjusze. Dodatkowo w pobliżu Łącka-Zdroju znajduje się wiele ciekawych miejsc. Warto wspomnieć o Parku Narodowym Gór Stołowych, Jaskini Niedźwiedziej czy Zamku w Javorniku u naszych Czeskich sąsiadów. Kulminacje Zdroju to: Wzgórze Jerzego, Wzgórze Kapliczne oraz Wzgórze Marii. Bogaty drzewostan świerkowo-bukowy, piękne łąki,

Rynek

liczne potoki, tworzą piękny, urozmaicony krajobraz wokół miejscowości. Wszystko to sprawia, że zatrzymując się w Łądku-Zdroju możemy mieć świetną bazę wypadową spędzając tu urlop.

Urząd Miasta i Gminy Łądek-Zdrój
57-540 Łądek-Zdrój, Rynek 31
centrala tel.: 074 81 17 850
fax: 074 81 47 418
e-mail: umig@ladek.pl

Sanatorium „Wojciech”

Skalki Iqdeckie

Borówkowa Góra

PREZENTACJA GMIN CZŁONKOWSKICH SGU RP SOLINA

Gmina Solina dzięki położeniu nad brzegami Jezior Solińskiego i Myczkowieckiego, posiada niezwykle rzadkie walory przyrodnicze i krajobrazowe a głównym atutem ekonomicznym gminy jest turystyka. 80% Gminy pokrywa Wschodniobeskidzki Obszar Chronionego Krajobrazu a w części południowej znajduje się Ciśniańsko-Wetliński Park Krajobrazowy i Park Krajobrazowy Doliny Sanu. Uzdrowisku uroku dodają także dwa zaporowe zbiorniki wodne na Sanie z urozmaiconą linią brzegową. Wciśnięte są między strome, wyrastające z wody wzgórza z rozlicznymi zatokami, wyspami i fiordami oraz z wyjątkowo malowniczym otoczeniem.

Rejsy statkami spacerowymi po Zalewie Solińskim, zapory wodne, możliwość uprawiania turystyki konnej i zajęć hipoterapii, przystanie wodne, żeglarstwo, wędkarstwo, ścieżki spacerowe o łącznej długości ponad 200 km, ścieżki Nordic

Walking, szlaki rowerowe, zabytkowe kościoły w Polańczyku, Myczkowie i Myczkowcach, zabytkowe cerkwie w Górzance, Bereźnicy Wyżnej i Łopience, Gminne Muzeum Bojków w Myczkowie, Centrum Kultury Ekumenicznej, to najważniejsze atrakcje w Gminie Solina.

Polańczyk jest miejscowością uzdrowską położoną na półwyspie w sercu Bieszczad nad Jeziorem Solińskim, zwanym „Bieszczadzkiem Morzem”. Jego położenie jest jednym z atutów czyniących go miejscowością atrakcyjną pod względem krajobrazowym, oraz klimatycznym. Wody zalewu złagodziły ostre górskie powietrze, dzięki czemu powstał specyficzny mikroklimat. Warunki klimatyczne, oraz czystość powietrza to główne atuty tego terenu.

Miłośnicy wody i słońca mogą skorzystać z dwóch akwenów wodnych – soliński i myczkowiecki. Jest to miejsce cenione przez polskich żeglarzy i wioślarzy.

*Jezioro Solińskie
fot. Artur Kucharski*

Należy jednak pamiętać, że cały obszar bieszczadzkich jezior ok 24 km² jest strefą ciszy i nie wolno używać na nich sprzętu motorowodnego, tylko łodzi pływających pod żaglami lub przy pomocy wiosł. Po zalewie solińskim kursują także statki bieszczadzkiej floty, wypływające z Polańczyka i Soliny. Dzięki nim wczasowicze mają możliwość poznania najciekawszych zakątków tego malowniczego akwenu.

Lecznictwo uzdrowiskowe rozpoczęto w 1977 roku, natomiast w 1999 roku Polańczyk uzyskał status uzdrowiska. Występują tu wody mineralne wodorowęglanowo-sodowe, jodkowe, borowe o nazwie „Polańczanka” oraz chlorkowo-wodorowęglanowo-sodowe, bromkowe, jodkowe, fluorkowe i bromowe o nazwie „Solinianka”. Właściwości tych wód pozwalają wykorzystywać je w kuracji pitnej i kąpielach leczniczych. Uzdrowisko Polańczyk jest stosunkowo młode. Pierwsze ośrodki zaczęły powstawać po spiętrzeniu wód Sanu i Solinki. Polańczyk to jedno z większych podkarpackich uzdrowisk, położone nad dużym górskim akwenem, będące ośrod-

kiem turystyki i sportów wodnych.

Cała baza sanatoryjno-wypoczynkowa znajduje się na przepięknym półwyspie, wcinającym się głęboko w wody solińskiego akwenu, o dobrym nasłonecznieniu i napowietrzeniu i przewietrzeniu. W obiektach sanatoryjnych: „Amer-Pol”, „Atrium”, „Dedał”, „Plon”, i „Solinka”, może się leczyć łącznie 800 osób. Ośrodki posiadają własne zakłady przyrodolecznicze i gabinety zabiegowe oraz są przystosowane do przyjęcia osób niepełnosprawnych ruchowo. Profile Lecznicze Uzdrowiska Polańczyk:

- choroby ortopedyczno-urazowe
- choroby reumatologiczne
- choroby neurologiczne
- choroby kardiologiczne i nadciśnienie
- choroby górnych dróg oddechowych
- choroby dolnych dróg oddechowych
- choroby endokrynologiczne
- cukrzyca

W miejscowości Polańczyk znajdują się również ośrodki wypoczynkowe: „Zjawa” „Unitra”, OW PBGiTR Rzeszów, „Wyspa Polańczyk”, oraz wiele pensjonatów, hoteli,

Zapora w Solinie
fot. Artur Kucharski

gospodarstw agroturystycznych oraz pól namiotowych.

W gminie Solina można wypocząć o każdej porze roku. Wiosna przywita turystów kobiercami kwiatów, świergotem ptaków i coraz dłuższym, ciepłym dniem. W ciepłe lato, strumienie górskie, rzeki, mroczne lasy i akweny wodne uchronią przed żarem słonecznym lejącym się z nieba. Jesienią kolorowo ubrane lasy zadziwiają turystów wyjątkowym pejzażem. Zimą ukażą się góry białym futrem śniegowym odziane. Pokrywa śnieżna utrzymuje się tu przez 120 dni w roku. Otwierane są wówczas wyciągi narciarskie w Wojskowym Zespole Wypoczynkowym „Jawor” w Solinie w Bukowcu, w Polańczyku, w pobliskim Weremieniu.

Urząd Gminy Solina z/s w Polańczyku
ul. Wiejska 2, 38-610 Polańczyk
tel.: 13 469 21 18, 13 469 23 21
www.esolina.pl
urzad@esolina.pl

Centrum Informacji Turystycznej
tel./fax: 13 469 24 95
www.esolina.pl
goksit@esolina.pl

*Polańczyk z lotu ptaka
fot. Artur Kucharski*

Obiekty sanatoryjne i wypoczynkowe w Polańczyku

PROMOCJA

Muszyńskie Państwo Zdrowia z ofertą uzdrowiskową

13 września 2014 r. do uzdrowiska Muszyna zawitało **Państwo Zdrowia**. Głównym celem odbywającej się po raz pierwszy imprezy było **propagowanie zdrowego trybu życia i umożliwienie mieszkańcom gminy uzdrowiskowej oraz turystom wykonania badań profilaktycznych**.

Muszyński Amfiteatr ZAOPRADZIE zmienił się w białe miasteczko z licznymi stoiskami konsultacji lekarskich, badań diagnostycznych oraz innych atrakcji. Podczas kilku godzinnej imprezy wykonano: 101 badań EKG, 92 spirometrii, 103 osobom zmierzono ciśnienie, wagę, wzrost oraz określono BMI, 59 osób zbadało cholesterol i ciśnienie, 65 osób zbadało glukozę, badanie osteoporozy wykonało 71 osób, badanie jaskry 131 osób, zaś specjalistyczne badanie stóp i wad postawy aż 150 osób. Podczas sobotniej imprezy do dyspozycji pań był również dostępny mammobus, w którym badanie piersi wykonało 97 pacjentek.

Na stoisku Stowarzyszenia Gmin Uzdro-

wiskowych RP odwiedzający **Muszyńskie Państwo Zdrowia** mogli zapoznać się z kompleksową ofertą uzdrowiskowo-turystyczną z całego kraju. Dużym zainteresowaniem mieszkańców i turystów cieszyły się propozycje spędzenia wolnego czasu w sąsiednich uzdrowiskach, np. Krynicy-Zdroju, Piwnicznej-Zdroju, Szczawnicy czy Wysowej-Zdroju. Kuracjusze przebywający na leczeniu w uzdrowisku Muszyna z sentymentem przeglądali materiały promocyjne z uzdrowisk, w których przebywali na kuracji kilka lub kilkanaście lat wcześniej. W każdym przypadku byli pod wrażeniem pozytywnych zmian wizerunkowych zachodzących w uzdrowiskach.

Muszyńskie Państwo Zdrowia zorganizowali Burmistrz Miasta i Gminy Uzdrowiskowej Muszyna oraz Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Muszynie.

„Partnerami dla Zdrowia” zostali Samodzielny Publiczny Zakład Podstawowej Opieki Zdrowotnej w Muszynie i Stowarzyszenie Forum Polskiej Farmacji

Burmistrz Muszyny **dr Jan Golba** sym-

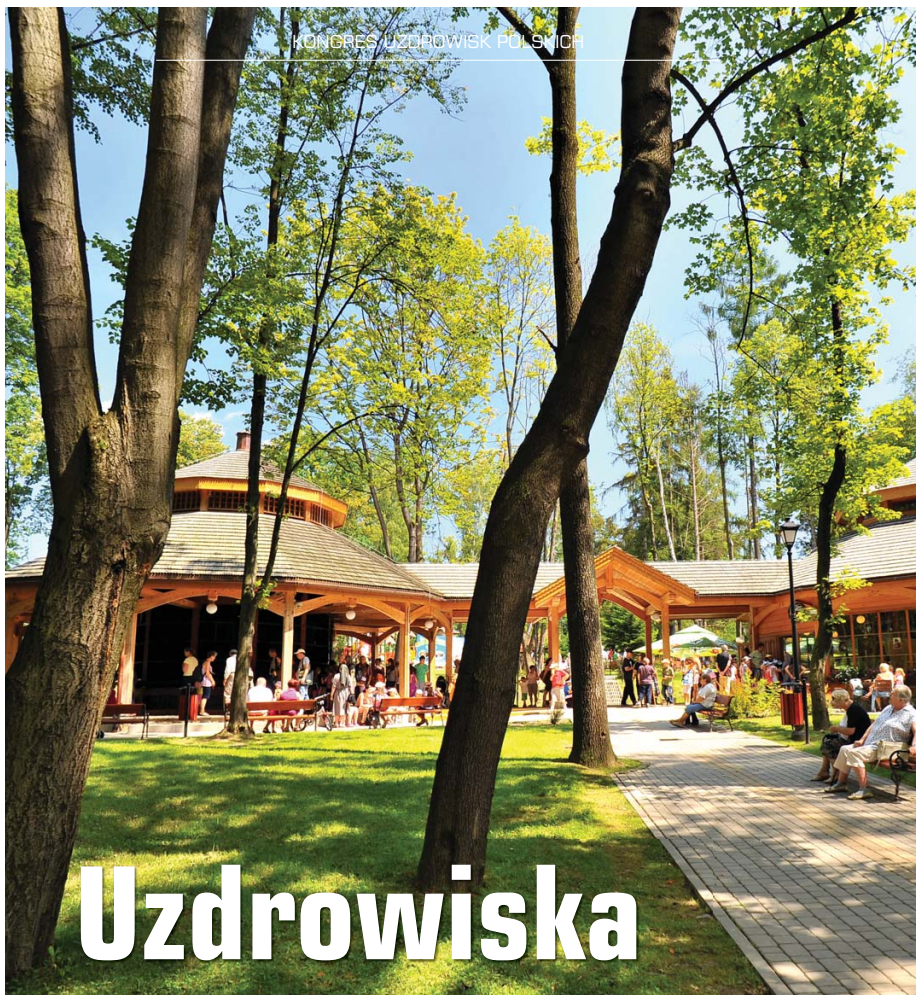

bolicznie przekazał – na czas trwania imprezy – władzę nad miastem w ręce lekarzy i farmaceutów zgromadzonych w Muszynie. Spotkanie w gronie wybitnych specjalistów z dziedziny medycyny było doskonałą okazją do wyróżnienia **dr med. Jerzego Gali**, który pośmiertnie został uhonorowany medalem dla Zasłużony dla Miasta i Gminy Uzdrowskiej Muszyna.

Podczas gali **Zbigniew Witalis** – Prezes Zarządu Forum Polskiej Farmacji odznaczył dr Jana Golbę – burmistrza Muszyny „**Diamentem farmacji**”. Jest to wyróżnienie przyznawane osobom, które w sposób szczególny i wykraczający poza normalny zakres obowiązków dbają o zdrowie innych ludzi.

Iwona Drozd
Kierownik Biura SGU RP

kojarzone z jakością

Gminy okrzepły i dostrzegły swój potencjał. Wiedzą już, jak się promować. Wiedzą, jak zdobywać kapitał, a to wszystko przekłada się na pozytywny wizerunek uzdrowisk. Dzisiaj prawie każdy wie, że słowo „uzdrowisko” kojarzy się z jakością – mówi Jan Golba, prezes Stowarzyszenia Gmin Uzdrowiskowych RP

Poza pełnieniem tradycyjnej roli ośrodka leczącego w oparciu o naturalne surowce lecznicze uzdrowiska muszą się otwierać na zupełnie nowe potrzeby wynikające z globalnej sytuacji społecznej

Co oznacza dla gminy status uzdrowiska? Jakie wnosi korzyści ekonomiczne oraz wizerunkowe i jakie zobowiązania nakłada na władze samorządowe?

– Gmina posiadająca na swoim terenie uzdrowisko jest zobowiązana do przestrzegania wielu bardzo restrykcyjnych przepisów ustawowych, jednocześnie jednak fakt posiadania przez gminę statusu uzdrowiska może przynieść korzyści – nie tylko natury materialnej. Wśród wielu korzyści materialnych warto wspomnieć o możliwości czerpania bezpośrednich dochodów w postaci podatków i opłat od obiektów uzdrowiskowych, uzyskiwaniu tzw. dotacji uzdrowiskowej równej wpływom z opłaty uzdrowiskowej oraz uprzywilejowaniu związanym z gwarancją kontraktowania usług uzdrowiskowych w miej-

scowości posiadającej status uzdrowiska. Podkreślić należy możliwość pozyskiwania specjalnych środków unijnych na infrastrukturę uzdrowiskową i ekologiczną, a także uprzywilejowanie obszarów uzdrowiskowych w kryteriach związanych z pozyskiwaniem środków unijnych na niektóre inwestycje z zakresu ochrony środowiska naturalnego, rozwiązań komunikacyjnych, kultury.

W wielu samorządach wojewódzkich w programach unijnych wyodrębniono specjalną pulę środków na inwestycje infrastrukturalne, dzięki którym liczne uzdrowiska odzyskały i nadal odzyskują swój blask. Gminy uzdrowiskowe są obecnie najbardziej doinwestowanymi obszarami w kraju wśród miejscowości o charakterze turystycznym. Stowarzyszenie Gmin Uzdrowiskowych RP zebrało dane, na podstawie których można stwierdzić, że w infrastrukturę uzdrowiskowo-turystyczną, modernizację bazy hotelowo-leczniczej w ostatnich 8 latach zainwestowano ogółem z różnych źródeł – środków prywatnych, krajowych, unijnych – ponad 5 mld zł. Są to olbrzymie nakłady, które zupełnie zmieniły wizerunek i postrzeganie uzdrowisk. Możemy śmiało konkurować z europejskimi uzdrowiskami ceną, jakością usług, standardem usług leczniczych oraz standardem bazy hotelowej i infrastruktury uzdrowiskowej.

Do korzyści pozamaterialnych z tytułu posiadania statusu uzdrowiska niezaprzeczalnie należą: prestiż oraz wysza jakość środowiska naturalnego wyrażająca się w przestrzeganiu wysokich standardów związanych z zachowaniem czystości powietrza, wody i gleby. Uzyskanie statusu uzdrowiska jest wyraźnym sygnałem dla osób odwiedzających dany obszar, że mamy do czynienia z miejscowością, która spełnia podwyższone standardy w zakresie ochrony środowiska naturalnego, utrzymania czystości i porządku, zieleni, wyposażenia w infrastrukturę turystyczną i ekologiczną, która jest poddana określonym rygorom zagospodarowania przestrzennego i urbanistycznego. To z kolei gwarantuje bogatą ofertę turystyczno-uzdrowiskową. Bardzo często sam fakt posiadania statusu uzdrowiska przez miejscowość stanowi argument za wyborem jej na miejsce wypoczynku lub pobytu weekendowego.

Zobowiązania wynikające z faktu bycia gminą uzdrowiskową to m.in. obowiązek tworzenia warunków dla funkcjonowania zakładów lecznictwa uzdrowiskowego i urządzeń lecznictwa uzdrowiskowego oraz rozwoju infrastruktury komunalnej w celu zaspokojenia potrzeb osób przebywających w gminie w celach leczenia uzdrowiskowego. W ramach tego obowiązku mieszczą się takie zadania, jak ścisła ochrona stref ochrony sanitarnej wód leczniczych, tworzenie i utrzymanie parków, terenów zieleni, ścieżek spacerowych i deptaków, budowa i utrzy-

manie infrastruktury uzdrowiskowej itp. Kolejnym wymogiem jest odpowiednie gospodarowanie terenami z uwzględnieniem potrzeb lecznictwa uzdrowiskowego oraz spełnieniem wymagań dla stref ochronnych A, B i C. Niezmiernie ważnym obowiązkiem związanym ze statusem uzdrowiska jest ochrona warunków naturalnych uzdrowiska oraz spełnienie określonych, zastrzeżonych dla uzdrowisk wymagań w zakresie dopuszczalnych norm zanieczyszczeń powietrza oraz hałasu. Ponadto gminy uzdrowiskowe są zobowiązane do tworzenia i ulepszania infrastruktury komunalnej i technicznej przeznaczonej dla uzdrowisk, związanej z zaopatrzeniem w wodę oraz unieszkodliwianiem i odprowadzaniem ścieków, usuwaniem odpadów stałych, a także z zaopatrzeniem w energię elektryczną gazową i w zakresie transportu zbiorowego. Muszą też opracowywać kosztowne dokumentacje związane z wymogami prawa geologicznego i górniczego, strefami ochrony zieleni, ochroną środowiska naturalnego, tworzeniem warunków dla rozwoju lecznictwa uzdrowiskowego poprzez opracowywanie i wdrażanie strategii rozwoju uzdrowiska. Jednocześnie na gminach uzdrowiskowych spoczywa zakaz realizacji inwestycji, które mogąc negatywnie wpływać na funkcjonowanie uzdrowiska lub powodować dyskomfort leczenia i wypoczynku.

Na ile turystyka medyczna oraz wellness & spa ma szansę stać się siłą napędową turystyki krajowej w ogóle? Czy polskie gminy dobrze wykorzystują potencjał naturalny oraz możliwości istniejącej infrastruktury uzdrowiskowej?

– Obserwowany od kilku lat rozwój turystyki zdrowotnej, w tym medycznej oraz wellness & spa, związany jest przede wszystkim ze wzrostem świadomości zdrowotnej społeczeństwa w zakresie konieczności dbania o własne zdrowie i sylwetkę. Ważnym czynnikiem jest także panująca wszechobecnie moda na aktywne spędzanie czasu wolnego. Czynnikiem powodującym wzrost zainteresowania uzdrowiskami są również ogromne zmiany wizerunkowe, które nastąpiły w gminach uzdrowiskowych. Turystyka zdrowotna staje się w Polsce globalnym przemysłem o szerokim zasięgu obejmującym m.in. dostarcycieli usług uzdrowiskowych, pośredników turystyki, w tym uzdrowiskowej, ubezpieczycieli, gastronomików, hotelarzy, transportowców itp.

Potencjał polskich gmin uzdrowiskowych nie był do tej pory w pełni wykorzystany. Budujący jest fakt, że od kilku lat gminy uzdrowiskowe współdziałają w tworzeniu wspólnych strategii rozwoju, realizacji wspólnych inwestycji czy też działań promocyjnych. SGU RP jest przykładem, jak można wspólnie osiągać wymierne efekty. Jesteśmy ogólnopolską organizacją zrzeszającą 37 gmin uzdrowiskowych, w tym gmin pretendujących

do uzyskania statusu uzdrowiska. Działając razem i przeprowadzając różnego rodzaju akcje promocyjne, zaistnieliśmy na rynku medialnym. Doprowadziliśmy do pozytywnego wytworzenia wizerunku uzdrowisk, które kojarzą się dzisiaj z rozwiązanymi problemami ekologicznymi, czystym środowiskiem, zadbanymi parkami, lasami oraz wyjątkowo bogatą infrastrukturą uzdrowiskową i turystyczną. Jadąc do uzdrowiska, możemy być pewni, że zostaniemy zyczliwie przyjęci i profesjonalnie obsłużeni, jak również że usługi będą na najwyższym poziomie, a wśród licznych atrakcji kulturalnych, rekreacyjnych, sportowych, spa, wellness & beauty zawsze znajdziemy coś dla siebie. Taki wizerunek uzdrowisk wywołał chęć ubiegania się o status uzdrowiska przez wiele gmin posiadających potencjalne walory uzdrowiskowe.

SGU RP od wielu lat jest członkiem Europejskiego Związku Uzdrowisk z siedzibą w Brukseli – w 2015 roku organizujemy w Sopocie jubileuszowy Kongres Europejskiego Związku Uzdrowisk. Dzięki wspólnym działaniom stowarzyszenia oraz Polskiej Organizacji Turystycznej powstało Konsorcjum „Zdrowie i Uroda”, zrzeszające ponad 30 przedstawicieli branży turystyczno-uzdrowiskowej z całego kraju.

Uzdrowiska muszą zacząć współpracować z ośrodkami naukowymi i szpitalami klinicznymi w zakresie rehabilitacji pourazowej, a także rehabilitacji pooperacyjnej, w tym onkologicznej. W tej ostatniej dziedzinie Polska jest na szarym końcu w stosunku do rozwiniętych gospodarczo społeczeństw i trzeba pilnie tę problematykę podjąć

Jak ważna dla dochodów uzdrowiska jest właściwa promocja i jak radzą sobie w tym zakresie polskie gminy? Jakie narzędzia sprawdzają się najlepiej i jak ważna jest właściwa współpraca władz samorządowych z managerami ośrodków leczniczych i wypoczynkowych?

– Działania promocyjne wymagają stałej współpracy wielu interesariuszy rynku turystyczno-uzdrowiskowego oraz dobrej komunikacji między poszczególnymi instytucjami i podmiotami. Szczególnie duże znaczenie ma stała współpraca gmin uzdrowiskowych z przedstawicielami branży turystycznej, lokalnymi organizacjami oraz innymi samorządami. Czasami bardzo trudno skonsolidować podmioty i jednostki, które w niektórych aspektach konkurują między sobą

o tych samych klientach. Coraz więcej gmin prowadzi równoległe działania promocyjne i informacyjne skierowane zarówno do gości odwiedzających uzdrowisko, jak i do lokalnej branży turystycznej, a nawet do środowisk opiniodawczych, co wskazuje na ogromne znaczenie turystyki jako gałęzi gospodarki. Gminy okrzyki i dostrzegły swój potencjał. Wiedzą już, jak się promować. Wiedzą, jak zdobywać kapitał, a to wszystko przekłada się na pozytywny wizerunek uzdrowisk. Dzisiaj prawie każdy wie, że słowo „uzdrowisko” kojarzy się z jakością. Kojarzy się z miejscowością, która na tle innych pozytywnie się wyróżnia. Ma rozwiązane problemy ekologiczne, bardzo wysoki standard usług i bogatą ofertę, a także znakomitą infrastrukturę turystyczną oraz rekreacyjną i uraczy każdego

gościa szeroką gamą usług kulturalnych. Gminy uzdrowskie doceniły możliwość zrzeszania się i współpracy w ramach różnych organizacji i stowarzyszeń. Bardzo często są inicjatorami powstania klastrow lub lokalnych grup działania.

Jednym z celów statutowych SGU RP jest promocja polskich uzdrowisk w kraju i za granicą. W 2014 roku oferta polskich uzdrowisk była przedstawiana wspólnie z POT w ramach działań podejmowanych przez Konsorzjum „Zdrowie i Uroda” – „Wyspa wellness & spa” podczas targów ITB w Berlinie oraz w trakcie 19. Kongresu Europejskiego Związku Uzdrawisk w Danii. W październiku oferta polskich uzdrowisk zostanie zaprezentowana w ramach stoiska EZU na targach TERMATALIA 2014 w Termas de Rio Hondo w Argentynie.

Działania promocyjne podejmowane przez poszczególne gminy uzdrowskie w swoim regionie są niezmiernie ważne. Recepta na sukces jest tylko jedna – dobry pomysł, jego skuteczne wdrożenie w życie i promocja. Nawet najlepsza inwestycja bez właściwej promocji nie wywoła zainteresowania produktem, miejscowością, regionem. Trafiona inwestycja turystyczna bądź uzdrowskowska wyzwala kolejne i kolejne inwestycje, tworząc swoisty łańcuch zależności produktowej.

Jakie kwestie dotyczące przyszłości uzdrowskiej uważa pan za najważniejsze

w świetle nadchodzącego XXIII Kongresu Uzdrawisk i jakie zmiany czekają ten segment rynku, aby można było mówić o nowoczesnej bazie uzdrowskiej na miarę czasów i potrzeb kuracjuszy?

– Dla uzdrawisk nastał czas, kiedy najważniejszą sprawą stały się otwartość i szybka reakcja na nowe wyzwania. Te nowe wyzwania wiążą się nieodłącznie ze zmieniającą się rzeczywistością, która wymaga uruchamiania nowych specjalizacji i nowych usług. Poza pełnieniem tradycyjnej roli ośrodka leczącego w oparciu o naturalne surowce lecznicze uzdrawiska muszą się otwierać na zupełnie nowe potrzeby wynikające z globalnej sytuacji społecznej. Niewątpliwie społeczeństwa starzeją się, wydłuża się długość życia i wzrasta potrzeba utrzymywania aktywności życiowej aż do późnych lat. W tym zakresie uzdrawiska muszą wypracować nową, ciekawą ofertę dla tej grupy osób – nie tylko w zakresie leczenia, lecz także aktywności i opieki. Dochodzą także nowe potrzeby leczenia uzależnień i chorób społecznych wynikających z zawrotnego tempa życia, których przykładami są wszechobecna depresja, pracooholizm, stres, nałogi, uzależnienia od gier, komputerów itp. To choroby, które mogą leczyć uzdrawiska, bo mają do tego warunki, możliwości, a niejednokrotnie i kadre. Uzdrawiska muszą zacząć współpracować z ośrodkami naukowymi i szpitalami klinicznymi

w zakresie rehabilitacji pourazowej, a także rehabilitacji pooperacyjnej, w tym onkologicznej. W tej ostatniej dziedzinie Polska jest na szarym końcu w stosunku do rozwiniętych gospodarczo społeczeństw i trzeba pilnie tę problematykę podjąć. Uzdrawiska mogą w tym zakresie być doskonałym partnerem dla renomowanych klinik i szpitali. Jest wreszcie dziedzina, która w uzdrawiskach bardzo słabo się rozwija, a mogłaby stanowić nie tylko doskonale źródło dochodów, lecz także spełnić wyższe cele społeczne. Tą dziedziną jest diagnostyka i profilaktyka. Trzeba wiedzieć, że człowiek, który przyjeżdża do uzdrawiska w celach uzdrowskich, turystycznych, rekreacyjnych czy wypoczynkowych ma bardzo dużo czasu. Ten czas mógłby wykorzystywać także na diagnozę swojego stanu zdrowia i wczesne wykrycie ewentualnych zagrożeń. Diagnostyka i profilaktyka to dziedziny, w których uzdrawiska mogą dokonać przełomu i doprowadzić do zmniejszenia nakładów na późniejsze kosztowne leczenie szpitalne. Oczywiście nie możemy zapominać o nowoczesnych trendach, jakie pojawiają się w turystyce uzdrowskiej, a więc o uzdrowskim spa, rekonwencji, wellness czy beauty & health, które będą towarzyszyć współczesnemu człowiekowi i decydować o rozwoju uzdrawisk.

Rozmawiała Magdalena Szczygielska

smagani wiatrem
vom Winde gestreift

w promieniach słońca
von Sonnenstrahlen
umgeben

przy szumie fal
beim Rauschen
der Wellen

pośród natury
inmitten der Natur

UZDROWISKO KOŁOBZEG S.A.

**dobry klimat
na zdrowie
Gutes Klima
für Ihre Gesundheit**

☎ ul. Ściegiennego 1
78-100 Kołobrzeg

☎ +48 943 54 88 25
+48 943 52 60 46

www.uzdrawisko.kolobrzeg.pl

UZDROWISKA PO LIFTINGU USTKA

Ustka, nie bez powodu nazywana letnią stolicą Polski, jest jednym z najbardziej znanych i najmodniejszych polskich kąpielisk. To miejscowość z ponad stuletnimi domkami rybackimi, tętniącą życiem przez całą dobę promenadą i łagodnym mikroklimatem. Oferuje piękną, piaszczystą plażę, czystą wodę, wyjątkowe atrakcje turystyczne oraz bogatą bazę noclegową i gastronomiczną.

Dzięki leczniczym właściwościom klimatu Ustka posiada status uzdrowiska. Zdrowotne walory wody morskiej i nadmorskiego powietrza odkryte zostały pod koniec XVIII wieku.

W II połowie XIX wieku Ustka reklamowała się jako miejsce, którego klimat pomaga leczyć choroby dróg oddechowych, reumatyzm, niedomagania układu krążenia, tarczycy, żołądka i chorób nerwowych. Już w XIX wieku powstał tu także pierwszy zakład przyrodolecznicy. Podstawowym zabiegiem, jaki tu oferowano, były kąpiele w podgrzanej wodzie morskiej.

Piękną pamiątką z początków usteckie-

go uzdrowiska są tak zwane łaźienki usytuowane przy promenadzie. Cechy charakterystyczne tej budowli, to dach nad czytelnią (teraz to poczekalnia) w kształcie pruskiej pikelhauby – spiczastego hełmu pruskiego z okresu II cesarstwa – i portal z wizerunkiem żaglowca.

W okresie międzywojennym oferowano w Ustce kąpiele w podgrzanej wodzie bałtyckiej, w błocie borowinowym, kąpiele węglowe, tlenowe, a także masaże ręczne, elektryczne i wodne, okłady i kompresy. Zakład przyrodolecznicy funkcjonuje do dziś. Świadczy usługi głównie dla kuracjuszy z usteckich sanatoriów. Zakres zabiegów został znacznie rozszerzony, m.in. o inhalacje, okłady borowinowe z kamieni. Ustka w 1987 roku uzyskała status uzdrowiska i posiada go nadal – jako jedna z zaledwie 45 miejscowości w Polsce. Jedną z największych inwestycji w skali całego Pomorza jest oddany we wrześniu do użytku supernowoczesny, pięciogwiazdkowy hotel Grand Lubicz Uzdrowisko Ustka – z basenami napełnianymi termalną solan-

ką. Ta naturalnie ciepła woda mineralna, prawdopodobnie największe bogactwo naturalne Ustki, obok podziemnych złóż leczniczych borowin. Wydobywana jest z głębokości około 800 metrów.

Od kilku lat władze Ustki przywracają historyczny blask starej części kurortu. Układ ulic, wyznaczony biegiem dzisiejszych ul. Marynarki Polskiej i ul. Czerwonych Kosynierów, wyznacza kształt średniowiecznej wsi żeglarzy i rybaków, rozplanowanej jako owalnicy. Najstarsza dzielnica Ustki od około 10 lat poddawana jest rewitalizacji. Proces ten polega na wyburzaniu zniszczonych domów szachulcowych z XIX i XX wieku i na stawianiu w ich miejsce replik, też stylizowanych na szachulec, acz spełniających już współczesne normy budowlane. Wyjątkiem jest tzw. dom kapitana Haase z 1804 roku, odtworzony z oryginalnych elementów pod nadzorem konserwatora zabytków. Obecnie mieści się w nim Bałtyckie Centrum Kultury. W starej Ustce można obecnie zwiedzać trzy muzea. Muzeum Chleba, założone przez Eugeniusza Brzóske, Honorowego

Obywatela Ustki, to nie tylko eksponaty związane z piekarnictwem i chlebem jako takim, który rodzina Brzósaków wypieka już od czterech pokoleń, ale także kolekcja widokówek i innych przedmiotów związanych z Ustką.

Muzeum Ziemi Usteckiej, w zrewitalizowanej staraniem Towarzystwa Przyjaciół Ustki oficynie, można oglądać kolekcję modeli statków, kutrów i łodzi, budowanych niegdyś przez Stocznnię Ustka. Warto odwiedzić także usteckie Muzeum Mineralów. Kolekcja szlacheckich i półszlacheckich kamieni wyeksponowana została tutaj w schronie przeciwlotniczym, mieszczącym się pod sanatorium „Radość” przy promenadzie.

Trudno wliczyć wszystkie znane postaci kultury i polityki ostatnich trzech wieków, które spacerowały po usteckiej promenadzie. Jednym z miłośników spacerów wzdłuż usteckiej plaży wschodniej był książę Otto von Bismarck. Z nim związana jest m.in. „Willa Red”. Bismarck uwielbiał bukowy las na klifie w podusteckim Orzechowie. Stolik, przy którym zwykł ja-

dać śniadania, stał na honorowym miejscu w jednej z restauracji na promenadzie aż do 1945 roku.

Gościem bardzo często odwiedzającym Ustkę była Irena Kwiatkowska, znakomita aktorka, znana choćby z roli „kobiety pracującej” w „Czterdziestolatku”. Robiąc sobie przerwy w pracy scenicznej i filmowej, przyjeżdżała na odpoczynek do Ustki. Z uwagi na to, że widywano ją często na jednej z ławeczek przy promenadzie i ponieważ właśnie taki widok utkwił w pamięci wielu ustczan i turystów, w 2012 roku stanęła we wschodniej części deptaku specjalna ławeczka z odlaną w brązie postacią aktorki.

W tym roku władze Ustki podpisały umowę o współpracy promocyjnej z ogólnopolskim radiem RMF FM. Efektem tego porozumienia jest pierwsza w Polsce grająca ławeczka, która w lipcu stanęła na promenadzie.

Urzeczywistnieniem marzeń wielu mieszkańców i turystów jest zwodzona kładka, która połączyła promenadę z zachodnią częścią Ustki. Ten nietypowy most

ma 53 metry rozpiętości, a pylon, na którym jest zawieszona – ponad 20 metrów wysokości.

Zaraz za zachodnim mołem wznoszą się na wysokiej wydmie bunkry pohitlerowskiej Baterii Bluechera. Od 2012 roku są zrewitalizowane i udostępnione do zwiedzania. Tworzą główny element Parku Spotkań z Historią „Twierdza Ustka”. W podziemiach kilka pomieszczeń zostało zrekonstruowanych, a pozostałe tworzą multimedialny, interaktywny bunkier – z dotykowymi ekranami, filmami w 3D i z eksponatami z epoki.

W powszechnej opinii Ustka posiada swój magiczny, niepowtarzalny klimat, który sprawia, że każdy turysta, który choć raz odwiedzi to miasto, chce wracać tu ponownie.

Dlaczego warto przyjechać do Ustki? Bo mieszkańcy i władze kurortu dbają o gości niezależnie od pogody, bo Ustka to uzdrowisko na cztery pory roku. W efekcie każdy, kto choć raz przyjedzie do Ustki, chce wracać tu ponownie.

UZDROWISKA PO LIFTINGU NAŁĘCZÓW

Nałęczów, miasto zdrowia, urody i sportu

Nazwa Nałęczów po raz pierwszy pojawiła się w roku 1751, kiedy to dobra ziemskie przylegające do Bochotnicy nabył Stanisław Małachowski i nadał im określenie pochodne od swojego herbu – Nałęcz. Szybko przystąpił do budowy swojej rezydencji, dziś zwanej Pałacem Małachowskich, która ukończona została w 1771 r. Z tego okresu pochodzi także ozdobny park zdrojowy. Dzisiejszy herb Nałęczowa powstał z połączenia herbu Nałęcz oraz Pilawa – herbu żony St. Małachowskiego – Marianny z Potockich.

W XIX wieku rozpoczyna się bujna historia uzdrowiska, związana z odkryciem przez Antoniego Małachowskiego waleńskich źródeł wód mineralnych znalezionych przy okazji poszukiwania rud żelaza. Po przeprowadzeniu dokładnych badań urządził na terenie Miasta uzdrowisko z opieką lekarską, apteką i łazienkami. Około roku 1880 Nałęczów stał się najmodniejszym uzdrowiskiem w Kró-

lestwie Polskim.

Na przestrzeni wieków miasto odwiedzało wielu wybitnych artystów, polityków i pisarzy, m.in. I. J. Paderewski, H. Sienkiewicz, H. Siemiradzki, B. Prus, S. Żeromski.

Współczesny Nałęczów to zjawiskowy kurort w centralnej części województwa lubelskiego. Miasto – ogród jakim z założenia jest Nałęczów posiada swój kameralny styl i charakter wzbogacony pięknem drewnianych i murowanych obiektów, perełek architektury uzdrowskiej. Nałęczów – jedno z najpiękniejszych i najstarszych polskich uzdrowisk, rozciąga się w znanej z wyjątkowego mikroklimatu dolinie dwóch rzek Bystrej i Bochoțniczanki. Bogata roślinność otaczających miasto wzgórz, wąwozów lessowych, okolicznych lasów i łąk, duża wilgotność aromatycznego powietrza i wyjątkowo wysokie jak na polskie warunki nasłonecznienie terenu tworzą unikalny w skali europejskiej mikroklimat działający leczniczo na organizm człowieka. Objawia się to poprzez samoczynne obniżanie ciśnienia krwi

Stare Łazienki
Fot. M. Bartkowiak

i zmniejszanie dolegliwości układu krążenia. Łagodny klimat i źródlane wody mineralne mają duże znaczenie dla procesów leczenia i wypoczynku przebywających tutaj kuracjuszy.

Sezon turystyczny w Nałęczowie trwa przez cały rok. W okresie wiosenno-letnim oraz wczesną jesienią turystów przyciągają uroki malowniczych zakątków miasta udekorowanych zabytkową architekturą drewnianych willi i pensjonatów w stylach szwajcarskim i tatrzańskim oraz piękne krajobrazy okolicznych wzgórz, wąwozów i łąk.

W zimie dodatkową atrakcją stanowi możliwość uprawiania narciarstwa biegowego i zjazdowego w pobliskim Rąbłowie, ośrodkiem posiadającym wyciąg narciarski.

Popularną formą aktywnego wypoczynku w Nałęczowie jest tzw. „turystyka uzdrowskowa”. Do licznych obiektów leczniczych, sanatoryjnych, hoteli i pensjonatów przyjeżdżają turyści spragnieni wypoczynku, odnowy biologicznej i rozrywki. W czasie pobytu korzystają z bogatej oferty medycznej, kulturalnej i sportowej, zabiegów leczniczych w sanatoriach i obiektach odnowy biologicznej. Mają również do swej dyspozycji liczne SPA i kompleks w stylu aqua-park. Aktywnie

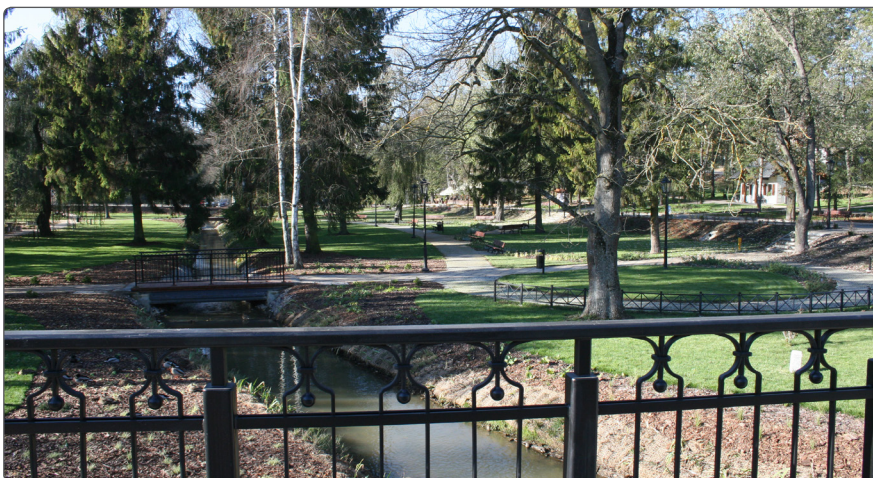
wypoczywają uprawiając turystykę rowerową lub pieszą.

Znanym powiedzeniem jest, że „Nałęczów leczy serce”. Obecnie w lecznictwie uzdrowskim oprócz walorów klimatycznych wykorzystywany jest także terapia balneoklimatyczna. Źródła wód mineralnych i specyficzny mikroklimat to główne tworzywa walorów uzdrowiska. To tutaj produkuje się słynne wody mineralne „Cisowianka” i „Nałęczowianka”.

Nałęczów jest jedynym w Polsce, jedno profilowym uzdrowskiem o specjalizacji kardiologicznej. Dzięki dużej dodatniej jonizacji powietrza, wspomagającej w naturalny sposób leczenie uzdrowskowe, szybciej postępuje proces powrotu do zdrowia.

W Nałęczowie leczy się choroby układu krążenia (nadciśnienie tętnicze, nerwica sercowo-naczyniowa, choroba wieńcowa, stany po zawałach serca i zabiegach kardiologicznych).

W ostatnim czasie Miasto zyskało nowy blask. Dzięki pozyskaniu przez władze samorządowe znaczących środków finansowych pochodzących z funduszy Unii Europejskiej odbudowano centrum Nałęczowa. Turyści i kuracjusze odwiedzający uzdrowsko są pod ogromnym wrażeniem

Skwer w Centrum Nałęczowa
A. Rumiński

zamian jakie zaszyły. Odnowiono drogi, chodniki, wprowadzono nowe elementy małej architektury, pobudowano nowe obiekty użyteczności publicznej, m.in. wyjątkowe w swej formie „Targowisko Miejskie pod Łabędziem”. Zrewitalizowano tereny zielone, odrestaurowano historyczne budynki i budowle oraz wprowadzono stylowe oświetlenie ulic. Poczyniono wiele inwestycji w dziedzinie kultury. Nałęczowski Ośrodek Kultury wzbogacił się o wielofunkcyjną salę widowiskowo-konferencyjną, znakomitą galerię wystawową i kino cyfrowe. Niedługo zostanie zagospodarowany nowy stylowy budynek, w którym znajdzie swoje miejsce „Centrum Produktu Lokalnego”. W najbliższej przyszłości zaplanowano pełną rewitalizację Parku Zdrojowego i turystyczne zagospodarowanie dolin rzek Bochotniczanki i Bystrej.

W celu poznania tego wyjątkowego miejsca i związanych z nim ludzi zapraszamy do Nałęczowa.

AR

Urząd Miejski

Lipowa 3, 24-140 Nałęczów

tel.: 81 501 45 00

Charakterystyczne witacze na granicach Nałęczowa
Fot. A. Rumiński

*Dom Światła w Nałęczowie
Fot. A. Rumiński*

*Sanatorium „Książę Józef”
Fot. A. Rumiński*

REFERATY

Dr Tomasz Wołowicz

Doktor nauk ekonomicznych i doktor nauk społecznych.

Zastępca Burmistrza Krynicy-Zdroju. Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w Lublinie. Zakład ekonomiki przedsiębiorstw i rozwoju lokalnego.

Konstrukcja artykułu 243 ustawy o finansach publicznych a problemy finansowe gmin

Construction of the article 243 of the Act and the Public Finance versus financial problems of spa parishes

Streszczenie

Stosowanie w praktyce przepisów znowelizowanej ustawy o finansach publicznych powoduje znaczny wzrost kosztów obsługi zadłużenia jednostek samorządowych. Brak możliwości uchwalenia budżetu, jeżeli jego realizacja spowoduje, że nie będą spełnione ekonomiczne relacje określone w art. 243 ustawy o finansach publicznych (dalej: uofp), prowadzi do wydłużania okresów spłaty długu zaciąganego przez samorządy. Aby zmniejszyć rozchody związane ze uiszczeniem rat kredytowych lub wykupem zadłużenia i tym samym spełnić relacje z art. 243, jednostki samorządu terytorialnego (dalej: JST) są

w praktyczne zmuszone wydłużać terminy spłaty zobowiązań, co przekłada się na istotne zwiększenie kosztów obsługi zadłużenia.

Słowa kluczowe: finanse publiczne, deficyt, dług, podatki dochodowe, efektywność, racjonalność.

Keywords: public finance, deficit, debt, income taxes, effectiveness, rationality.

Summary

The practical application of the provisions of the amended Act on Public Finances will increase the cost of debt serv-

icing in local government units structure. No possibility of passing the budget, if its execution will cause that can not be met economic relationships specified in Art. 243 of the Public Finance Act., leads to lengthening periods of the outstanding debt by local governments. To reduce expenditures related to the payment of loan installments or redemption of the debt and thus meet the relationship of art. 243, local government units are in practice forced to extend the terms of repayment of liabilities, which translates into a significant increase in debt servicing costs.

Zarys problemów finansowych gmin

Nie ulega wątpliwości, iż sytuacja finansowa polskich gmin jest zła. Powodem jest ilość zadań ciężących na samorządach przy niewielkim wsparciu państwa (permanentne niedofinansowanie), małe możliwości zwiększenia dochodów własnych oraz udział w inwestycjach infrastrukturalnych współfinansowanych przez UE. Jednocześnie wprowadzenie ulg (nie-rekompensowanych gminom) w podatku dochodowym od osób fizycznych (PIT) oraz dwustopniowej skali podatkowej, spowodowało, iż samorządy straciły na nich w ciągu kilku lat kilkadziesiąt miliardów zł (udział gmin w dochodach z PIT wynosi w 2014 r. 37,53 proc.). Jednocześnie dług gmin wzrósł do ponad 60 mld zł. Co robić, jak w tej trudnej sytuacji finansowej poszukiwać możliwości zwiększenia dochodów własnych i efektywnie zarządzać płynnością finansową? Realnie gminy mają ograniczone rezerwy, które mogłyby poprawić ich kondycję finansową, a ewentualne rozwiązania nie są proste. W pierwszej kolejności należałoby wprowadzić zmiany w Karcie Nauczyciela. Gdyby pensum nauczycieli podnieść z 18 godzin do 21 godzin, to samorzady zaoszczędziłyby na wydatkach oświatowych nawet kilka miliardów złotych rocznie. Oczywiście gminy na wynagrodzenia nauczycielskie otrzymują subwencję oświatową (ponad 30 mld zł rocznie), ale dopłacają do niej aż 35 proc. Gminy powinny częściej korzystać z odliczenia VAT

w przypadku niektórych inwestycji, np. w obiektów sportowych. Gminy, które nie stosują opłat adiacenckich powinny rozważyć ich wprowadzenie, itd. Istotna jest także konsolidacja jednostek organizacyjnych samorządów oraz aktywne wykorzystywanie spółek komunalnych w zakresie wykonywania zadań własnych oraz zarządzania długiem. W 2013 roku ponad 150 gmin miało tzw. deficyt operacyjny, czyli wydatki bieżące były wyższe od dochodów bieżących. Skąd pojawił się ten deficyt?

Zmiany w strukturze dochodów gmin w latach 1999-2012 nie były korzystne. W analizowanym okresie zmniejszyła się bowiem (wprawdzie nieznacznie) rola dochodów własnych (łącznie z udziałami w PIT i CIT) w strukturze dochodów. Było to zjawisko niepokojące, bowiem zmiany ustawowe w systemie zasilania finansowego gmin wprowadzone w 2004 r. kładły szczególnie nacisk na zwiększenie dochodów własnych (głównie z PIT i CIT). Tymczasem o ile w latach 1999-2001 dochody te stanowiły ponad połowę ogółu dochodów gmin, o tyle po 2008 r. udział ten zmniejszył się do ok. 45 proc. Pozostałe 55 proc. pochodziło z transferów z budżetu państwa. Wzrastało też znaczenie dotacji celowych, co zdecydowanie jest niekorzystne [Raport 2013, s. 43-45]. W 2012 r. dotacje celowe stanowiły już prawie 27 proc. dochodów gmin. Wzrost udziału dotacji celowych w strukturze dochodów gmin należy ocenić negatywnie. Uzależniają one bowiem władze samorządu terytorialnego od administracji rządowej. W przypadku dotacji kontrola ich wykorzystania jest przeprowadzana nie tylko z punktu widzenia legalności, ale również celowości i rzetelności. Ponadto dotacje nie gwarantowały i nadal nie gwarantują pewności i stabilności finansowania. Spadek dynamiki dochodów własnych gmin był spowodowany przede wszystkim niższymi w latach 2009-2012 (w stosunku do 2008 r.) dochodami z majątku oraz niską dynamiką wzrostu wpływów z podatku od nieruchomości (roczny wzrost o ok. 6 proc.). Z kolei zmiany w konstrukcji podat-

ku dochodowego od osób fizycznych (po 2007 r.) spowodowały załamanie wpływów z tego podatku. W latach 2009-2012 wpływy wszystkich gmin z PIT i CIT nadal nie osiągnęły poziomu z 2008 r.

Istotnym dochodem gmin w latach 1999-2012 była subwencja ogólna. Wpływy z subwencji w analizowanym okresie rosły, jednak dynamika wzrostu była zróżnicowana. Przyczyną zmian w kwocie subwencji są głównie czynniki określone w algorytmie, takie jak liczba uczniów, stopień awansu zawodowego nauczycieli, potencjał podatkowy itp. Podstawowe znaczenie pośród poszczególnych części subwencji ma część oświatowa (ok. 70 proc. całości subwencji). W omawianym okresie wystarczała ona na sfinansowanie ok. 80 proc. wydatków bieżących w dziale 801 Oświata i wychowanie. Należy jednak zwrócić uwagę, że po 2010 r. przekazywane gminom kwoty subwencji oświatowej są coraz niższe w stosunku do zakresu zadań realizowanych w tym dziale. Przykładowo, na koniec 2011 r. w wielu gminach część oświatowa subwencji ogólnej była niższa od wydatków na wynagrodzenia w tym dziale, co jest także konsekwencją obowiązywania Karty Nauczyciela. W latach 1999-2011 modyfikacjom uległy zasady dotowania gmin Raport 2013, s. 49]. Zatem, po wprowadzonych zmianach gminy otrzymują około połowy wszystkich wpływów z PIT (bez uwzględnienia tej części PIT, która została przekształcona w składkę na NFZ) oraz niemal jedną czwartą wpływów z CIT. Podatki te stanowią ważną pozycję dochodów, dlatego każda zmiana ma istotny wpływ na ich sytuację finansową. Tymczasem z władzami gmin (ich związkami i stowarzyszeniami) ustawodawca nie konsultował zmian w PIT i nie zrekompensował im obniżonych z tego tytułu dochodów. Natomiast w przypadku budżetu państwa taka rekompensata nastąpiła – poprzez podniesienie stawek podatkowych w podatku od towarów i usług. Zastępowanie utraconych dochodów z podatków centralnych wzrastającymi dotacjami rozwojowymi jest złe. Prowadzi do uzależnienia JST od

administracji rządowej (ze względu na konstrukcję dotacji celowych). Dzisiejsze reguły prowadzą między innymi do tego, że dochody poszczególnych gmin nie są wyznaczone ani wysokością podatków wnoszonych przez ich mieszkańców, ani też potrzebami wydatkowymi, ale przypadkowo ukształtowanymi regułami. Dochody JST są wypadkową przypadkowo ukształtowanych i niestabilnych rozwiązań systemowych. Subwencja oświatowa, zamiast odnosić się do rzeczywistych potrzeb wydatkowych zawiera element quasi-wyrównawczy (np. tzw. waga wiejska, podwyższająca o 38 proc. stawkę na ucznia w szkołach podstawowych i gimnazjach położonych we wsiach lub miastach poniżej 5 tys. mieszkańców, niezależnie od potrzeb). Jednocześnie obowiązująca ustawa o finansach publicznych jest przeszkodą dla wdrożenia nowoczesnych narzędzi zarządzania finansami. Wieloletnia prognoza finansowa jest wykorzystywana jako narzędzie badania przez państwo stopnia zadłużenia gmin, nie zaś jako efektywne narzędzie zarządzania finansami.

Koncepcja indywidualnego wskaźnika zadłużenia

Artykuł 242 uofp, niemający swojego odpowiednika w poprzednio obowiązującej uofp z 2005 r., wprowadza zakaz planowania i dokonywania wydatków bieżących w wysokości przekraczającej dochody bieżące, złagodzony o możliwość pokrywania ewentualnego niedoboru z enumeratywnie wskazanych źródeł. Regulacja ta powiązana jest z podziałem dochodów i wydatków budżetu JST na dochody bieżące i majątkowe (art. 235 uofp) oraz wydatki bieżące i majątkowe (art. 236 uofp). Ograniczenia, o których mowa w art. 242, dotyczą zarówno kwot wydatków bieżących na etapie planowania, jak również wykonywania. Sprowadzają się one do wprowadzenia ustawowego wymogu zrównoważenia budżetu JST w części operacyjnej (bieżącej), z dopuszczeniem możliwości pokrywania niedoboru nadwyżką budżetową z lat ubiegłych oraz wolnymi środkami. Ograniczenia te miały w założeniu

służyć racjonalnej gospodarce finansowej jednostek samorządowych. Ograniczenia te nie dotyczą natomiast budżetu kapitałowego (majątkowego) JST. Zakazy sformułowane w art. 242 miały zastosowanie po raz pierwszy do uchwał budżetowych na rok 2011. Zakaz sformułowany w art. 242 uofp, adresowany do organu stanowiącego JST, zakazuje uchwalenia budżetu, w którym planowane wydatki bieżące są wyższe niż planowane dochody bieżące powiększone o nadwyżkę budżetową z lat ubiegłych i wolne środki, rozumiane jako nadwyżka środków pieniężnych na rachunku bieżącym budżetu JST, wynikająca z rozliczeń wyemitowanych papierów wartościowych, kredytów i pożyczek z lat ubiegłych. Zakaz ten można przedstawić następująco:

Planowane wydatki bieżące

JST ≤ planowane dochody bieżące JST + nadwyżka budżetowa z lat ubiegłych + wolne środki.

Zakaz analogiczny jak dla wydatków bieżących planowanych JST obowiązuje dla wydatków wykonanych na koniec roku budżetowego. Nie mogą być one wyższe niż wykonane dochody bieżące powiększone o nadwyżkę budżetową z lat ubiegłych i wolne środki. Wykonanie budżetu JST w zakresie wydatków przedstawia się następująco:

wydatki bieżące JST ≤ wykonane dochody bieżące JST + nadwyżka budżetowa z lat ubiegłych + wolne środki.

Odstępstwo od tej reguły dopuszcza wyższe wydatki bieżące niż wynikałoby to z limitu wyrażonego w ust. 2 art. 242 jedynie o kwotę związaną z realizacją wydatków bieżących z udziałem środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej oraz niepodlegających zwrotowi środków z pomocy udzielanej przez państwa członkowskie EFTA, w przypadku gdy środki te nie zostały przekazane w danym roku budżetowym.

Od 2014 r. jedynym obowiązującym ograniczeniem zaciągania długu samorzą-

dowego jest tzw. **indywidualny wskaźnik zadłużenia JST** (dalej: iwzjst). System indywidualnego wskaźnika zadłużenia uzależnia planowaną wysokość zaciąganych zobowiązań (zadłużania się) od zdolności do spłaty tych zobowiązań. Zasada konstrukcji iwzjst została określona w art. 243 ustawy o finansach publicznych z 2009 roku, oblicza się go według wzoru:

$$\left(\frac{R+O}{D}\right)_t \leq \frac{1}{3} \left[\frac{Db_{n-1} + Sm_{n-1} - Wb_{n-1}}{D_{n-1}} + \frac{Db_{n-2} + Sm_{n-2} - Wb_{n-2}}{D_{n-2}} + \frac{Db_{n-3} + Sm_{n-3} - Wb_{n-3}}{D_{n-3}} \right]$$

Obsługa długu JST

Limit obsługi długu JST

Użyte we wzorze symbole oznaczają:

- R** – planowaną na rok budżetowy łączną kwotę z tytułu spłaty rat kredytów i pożyczek, o których mowa w art. 89 ust. 1 pkt 2-4 oraz art. 90, oraz wykupów papierów wartościowych emitowanych na cele określone w art. 89 ust. 1 pkt 2-4 oraz art. 90,
- O** – planowane na rok budżetowy odsetki od kredytów i pożyczek, o których mowa w art. 89 ust. 1 i art. 90, odsetki i dyskonto od papierów wartościowych emitowanych na cele określone w art. 89 ust. 1 i art. 90 oraz spłaty kwot wynikających z udzielonych poręczeń i gwarancji,
- D** – dochody ogółem budżetu w danym roku budżetowym,
- Db** – dochody bieżące,
- Sm** – dochody ze sprzedaży majątku,
- Wb** – wydatki bieżące,
- n** – rok budżetowy, na który ustalana jest relacja,
- n-1** – rok poprzedzający rok budżetowy, na który ustalana jest relacja,
- n-2** – rok poprzedzający rok budżetowy o dwa lata,
- n-3** – rok poprzedzający rok budżetowy o trzy lata.

Ponadto przy obliczaniu tej relacji nie uwzględnia się kwot wynikających z tytułu (tzw. wyłączenia z długu) wykupu papierów wartościowych, spłat kredytów i pożyczek zaciągniętych w związku z umową zawartą na realizację programu, projektu lub zadania finansowanego z udziałem środków

pochodzących z budżetu Unii Europejskiej lub pomocy finansowej udzielonej przez państwa EFTA, z wyłączeniem odsetek od tych zobowiązań oraz poręczeń i gwarancji udzielonych samorządowym osobom prawnym realizującym zadania jednostki samorządu terytorialnego w ramach programów finansowanych z udziałem środków pochodzących z budżetu.

Wady konstrukcji indywidualnego wskaźnika zadłużenia i problemy JST

Nowe limity zadłużenia w porównaniu do nadal obowiązujących okazują się generalnie mało korzystnym rozwiązaniem dla większości JST. Ewidentnie widoczne są niekonsekwencje regulacji prawnych dotyczących długu, bowiem art. 242 ustawy o finansach publicznych z 2009 r. pozwala uchwalić i wykonywać budżet jednostki z deficytem bieżącym, jeżeli posiada on swoje pokrycie w przychodach z wolnych środków lub nadwyżce budżetowej z lat ubiegłych. Natomiast art. 243 ustawy skupia się wyłącznie na nadwyżce operacyjnej powiększonej o dochody ze sprzedaży majątku jako źródle spłaty długu, zatem nie uwzględnia środków wskazanych w art. 242. Oznacza to w praktyce, iż prawnie możliwe do uchwalenia deficyty bieżące jednostek powodują już 2014 i będą powodowały w latach kolejnych ograniczenie zdolności JST do spłaty długu.

JST, które mają możliwości finansowe wcześniejszej spłaty już istniejącego długu, nie mogą tego zrobić. Zamiast przeznaczyć dodatkowe środki na realizację zadań, wydają je na odsetki, prowizje czy opłaty od wydłużonych w czasie zobowiązań. Konstrukcja wzoru zawartego w art. 243 pozwala na chwilową poprawę sytuacji jednostki samorządu poprzez sprzedaż majątku komunalnego, a to często prowadzi do pozbywania się majątku samorządowego przez władze JST tylko w celu poprawy wskaźników, nawet jeżeli sprzedaż ta nie była niezbędna dla prawidłowej realizacji zadań własnych. Z konstrukcji wzoru wynika także, że sytuację jednostki w okresie trzech lat poprzedzających rok budżetowy pogarszają wysokie

kwoty dochodów ogółem.

Skoro zgodnie z art. 243 spłata rat kredytów i pożyczek i obsługa zadłużenia na dany rok budżetowy nie może przekroczyć średniej nadwyżki operacyjnej – liczonej jako różnica między dochodami bieżącymi a wydatkami bieżącymi – z trzech ostatnich lat powiększonej o dochody ze sprzedaży majątku, to zasadnicze problemy praktyczne wynikają z:

- oparcia wycieńczeń na danych historycznych, które nigdy wiarygodnie nie odzwierciedlają aktualnej sytuacji finansowej samorządów oraz ich sytuacji prognozowanej (zawartej w wieloletniej prognozie finansowej – dalej WPF),
- sposobu liczenia nadwyżki operacyjnej (która zawiera wydatki na odsetki od zobowiązań) do dochodów ogółem (lewa strona wzoru), którą porównuje się do relacji wydatków na odsetki i spłatę zobowiązań do dochodów ogółem (prawa strona wzoru), co powoduje nieadekwatność liczników obu relacji,
- niemożliwienia zadłużania się tym samorządom, które nie osiągnęły nadwyżki operacyjnej,
- wywierania presji na samorządy, aby sprzedawały majątek komunalny w celu poprawienia zdolności obsługi długu,
- konieczności przesunięcia wydatków związanych z obsługą zadłużenia przez samorządy na następne lata, przez co generuje wzrost kosztów z tego tytułu oraz kumulację stałych wydatków w przyszłych latach,
- faktu, że wskaźnik zależy od wielu zmiennych, wskutek czego samorządom jest trudniej zaplanować jego wielkość oraz zrealizować założony plan finansowy.

W praktyce widać, iż konstrukcja i wższ powoduje, iż JST będą dążyły do restrukturyzacji harmonogramów spłat zadłużenia, zmniejszając tym samym wskaźnik $(R+O)/D$ na rok 2014 i następne. Oznacza to będzie podejmowanie prób zwiększenia poziomu nadwyżki bieżącej (Db-Wb)

poprzez zarówno zmniejszenie wydatków budżetowych, czyli oszczędności, jak i przeniesienie wykonania części bieżących wydatków budżetowych na rok następny (poprzez renegocjację warunków płatności albo – co gorsze – poprzez dopuszczenie do powstania zobowiązań wymagalnych). Działania te będą prawdopodobnie dodatkowo „wzmocniane” poprzez pozyskiwanie wyższych dochodów ze sprzedaży majątku (co nie zawsze jest racjonalne z ekonomicznego punktu widzenia, z powodu presji czasu i przypadkowości działań). Zatem obecna formuła art. 243 jest formułą zarówno bardzo niestabilną – zależy m.in. od dokładności prowadzonych obliczeń, jak i zmienną w czasie – z uwagi na ujęcie w średniej wielkości planowanych, a więc niedającą jednoznacznej odpowiedzi co do możliwości zaciągnięcia przez JST nowego długu, ani oceny zgodnej z prawem możliwości spłaty długu już zaciągniętego przez JST. Co istotne, duży wpływ na powyższe ma także konstrukcja przepisów ustawy o finansach publicznych, która wymusza bardzo częste zmiany WPF przez JST, a jednocześnie w żaden sposób nie implementuje kroczącego charakteru WPF. Projekt WPF składany wraz z projektem uchwały budżetowej na nowy rok może diametralnie różnić się od poprzedniej uchwały w każdej prognozowanej pozycji.

Propozycje zmian konstrukcji wskaźnika

Najkorzystniejsza zmiana iwzjst powinna obejmować wyłączenia kosztów odsetkowych (O) z wydatków bieżących (Wb), tj. oparcie wskaźnika na pierwotnych wydatkach bieżących. Dodatkowo warto rozważyć zmianę, która będzie uwzględniała Wb bez o (odsetek), ale powiększone o dochody ze sprzedaży majątku (Sm). Oparcie konstrukcji iwzjst na wieloletnich prognozach finansowych należy uznać za rozwiązanie potencjalnie korzystne w przypadku niektórych JST, choć istnieją JST, dla których oznaczałoby ono obniżenie limitu obsługi zadłużenia. Ponadto wieloletnie prognozy finansowe mogą

być okresowo rewidowane (zmieniane uchwałami), stąd system limitowania zadłużenia samorządowego oparty na nich może okazać się niestabilny.

Zatem postulat zmiany indywidualnego wskaźnika zadłużenia JST powinien dotyczyć przede wszystkim wyłączenia kosztów odsetkowych (O jako wydatki na obsługę długu oraz wypłaty z tytułu udzielonych poręczeń i gwarancji) z wielkości wydatków bieżących (Wb), pomijając w ten sposób efekt podwójnego liczenia odsetek po obu stronach wskaźnika, ale także dodatkowo włączenia przychodów z prywatyzacji do dochodów ze sprzedaży majątku (Sm). Powyższe zmiany przyczyniłyby się do podwyższenia potencjału (limitu) zadłużenia JST w oparciu o wielkości budżetowe uzyskane z trzech poprzednich lat.

Wnioski i perspektywiczne rekomendacje

Chcą poprawić efektywność i racjonalność gospodarki finansowej gmin, oraz zdolność do absorpcji środków pochodzących z UE koniecznym wydaje się zwrócenie uwagi na zmiany i reformy systemu finansowego gmin. Do głównych obszarów, które należy poddać szczegółowym analizom, należy zaliczyć następujące działania [Raport 2013, s. 97-99]:

1. Uruchomienie prac nad ustaleniem standardów kosztowych wykonywania zadań publicznych, przynajmniej w tych działach, gdzie gminy mają największe wydatki (przede wszystkim w oświacie, pomocy społecznej, transporcie, mieszkalnictwie, gospodarce komunalnej). Prace powinny zmierzać zwłaszcza do identyfikacji czynników wyznaczających realnie koszty, w tym do rozpoznania ich terytorialnego zróżnicowania.

2. Podjęcie prac nad nową konstrukcją systemu dochodów lokalnych. Nowy system powinien obejmować wydajne źródła dochodów własnych gmin, zapewniając jednocześnie dochody transferowe w wysokości dającej gminom możliwość zagwarantowania mieszkańcom dostępu do podstawowych usług publicznych.

Konstrukcja systemu dochodowego ma być uzależniona od ustalenia standardów zakresu i kosztów obligatoryjnych usług publicznych. System musi tworzyć pewną nadwyżkę („zapas”) środków finansowych w stosunku do podstawowych potrzeb kosztowych, aby umożliwić inwestycje odtworzeniowe.

3. Dokonanie przeglądu poszczególnych podatków i opłat przypadających samorządom w celu dopasowania ich charakteru i konstrukcji do zadań i usług wykonywanych na rzecz opłacających te daniny. Podatki i opłaty powinny mieć związek z korzyściami, jakie otrzymują z tych środków mieszkańcy i podmioty posiadające siedzibę na terenie danej gminy.

4. Urealnienie statusu dochodów z udziałów w PIT i CIT jako dochodów własnych, najlepiej poprzez nadanie im charakteru dodatków samorządowych – **koncepcja PIT komunalnego** (o tym będzie mowa dalej).

5. Prawne ułatwienie stosowania nowoczesnych form zarządczych, jak wieloletnie prognozy finansowe i budżetowanie zadaniowe. Narzędzia te powinny przede wszystkim służyć celom zarządczym, a nie wyłącznie celom informacyjnym państwa.

6. Przegląd prawa materialnego w aspekcie narzucania gminom konieczności ponoszenia określonych wydatków, np. Karta Nauczyciela, ustawa o pomocy społecznej itp. Trzeba, po pierwsze, ocenić racjonalność prawnych wymogów w tej mierze. Po drugie, przyjąć zasadę, że prawnemu określeniu standardów wykonania usług lub zapłaty za nie musi towarzyszyć gwarancja ich sfinansowania przez państwo.

7. Konsolidacja centralnych uprawnień decyzyjnych w sferze finansów lokalnych. Dzisiaj za finanse lokalne odpowiada Ministerstwo Finansów, ale realne decyzje są rozproszone pomiędzy kilka ministerstw. Należy zwrócić uwagę, że Ministerstwo Edukacji Narodowej przesądza o rozdziale największego pojedynczego źródła dochodów gmin, czyli tzw. części oświatowej subwencji ogólnej.

8. Należy wesprzeć budowę samorządo-

wej infrastruktury finansowej, np. poprzez działanie wyspecjalizowanego rządowego funduszu pożyczkowego, który udzielałby wewnątrzsektorowych pożyczek na inwestycje samorządów, o oprocentowaniu na poziomie długu Skarbu Państwa. Mogłoby to działać się poprzez zwiększenie roli Funduszu Rozwoju Inwestycji Komunalnych, który w tej sytuacji powinien stać się państwowym funduszem celowym. Dodatkowo, warto zastanowić się nad reaktywowanie systemu komunalnych kas oszczędnościowych, które w istotny sposób wspierałyby inwestycje prorozwojowe gmin.

9. Koncepcja PIT – komunalnego. Ustawowe zmiany w konstrukcji podatku dochodowego od osób fizycznych, tj. obniżenie stawek podatkowych oraz wprowadzenie ulgi prorodzinnej (której udział w łącznych ulgach stanowi ponad 80%) pokazuje, iż zmiany dokonywane na poziomie centralnym odbywają się nie tylko bez rekompensaty gminom utraconych dochodów, ale i bez żadnych konsultacji z JST. Ulgę prorodzinna tę wprowadzono bez poważnej analizy kosztów i konsekwencji, a jej wysokość (1145,08 zł) znacznie odbiegała od pierwotnych propozycji rządu [Neneman, Swianiewicz 2013, s. 21-23]. Obecnie można stwierdzić, że potwierdziły się obawy przeciwników ulgi – jest ona bardzo kosztowna (około 6 mld zł w 2011 roku) i źle adresowana – korzystają z niej rodziny zamożne, a nie ubogie z kilkorgiem dzieci. Aktualna konstrukcja podatku dochodowego powoduje, iż trudno uznać go za dochód własny gmin, z uwagi na brak jakiegokolwiek władztwa podatkowego. Zatem warto zastanowić się – wzorem wielu krajów UE – nad koncepcją zastąpienia **komunalnym podatkiem dochodowym** (dalej: KPD) obecných udziałów gmin w podatkach dochodowych (PIT i CIT). Jakie zalety i korzyści przyniesie gminom wprowadzenie KPD? Niewątpliwie wpłynie to na zwiększenie świadomości podatkowej mieszkańców gminy – zmodyfikowana deklaracja podatkowa jasno informowałaby podatnika, w jakim stopniu pieniądze z jego podatku

trafiają do poszczególnych szczebli samorządu, a jednocześnie następuje proces łączenia miejsca płacenia podatków z usługami świadczonymi przez gminę. Wprowadzenie KPD wpływa na większą partycypację mieszkańców w sprawach samorządowych, wzrost zainteresowania mieszkańców sposobem wykorzystania środków z tytułu podatku dochodowego oraz pośredni wzrost akceptacji dla systemu KPD. Jednocześnie PIT komunalny cechuje się efektywniejszym rozkładem terytorialnym oraz posiada wbudowany mechanizm ochrony źródła dochodowego. Z koncepcją KPD związane jest pytanie o dopuszczalną swobodę gmin w kształtowaniu wysokości tego podatku. Czy zezwolić na ewentualne różnice stawek między gminami? Czy należy im zezwolić na stosowanie lokalnych ulg i zwolnień? Taka deregulacja pobudziłaby zapewne zjawisko konkurencji podatkowej między gminami, co zdaniem niektórych wpłynęłoby pozytywnie na efektywność prowadzonej przez gminy polityki rozwojowej, ale zdaniem innych mogłoby prowadzić do chaosu i szeregu niepożądanych zjawisk. Ważną, choć nadal słabo postrzeganą zaletą podatku dochodowego od osób fizycznych jest potencjalne powiązanie podatków ze świadczeniami finansowanymi przez gminy. W porównaniu z podatkiem od dochodów osób prawnych baza podatkowa w podatku do osób fizycznych jest znacznie bardziej stabilna. Pewnym mankamentem tego podatku jest faktyczna i fikcyjna mobilność bazy podatkowej, która nie występuje w podatku od nieruchomości. Mimo tych wad podatek dochodowy od osób fizycznych to dobre narzędzie zasilania finansowego jst. W ciągu ostatnich 10 lat dokonały się w podatku PIT trzy istotne zmiany. Od 2004 obowiązuje 19% stawka liniowa dla osób prowadzących działalność gospodarczą. Jej wprowadzenie w okresie poprawiającej się koniunktury gospodarczej oraz ograniczona liczba podatników korzystająca z tego rozwiązania sprawiły, że nie spowodowała ona spadku dochodów z tytułu tego podatku. Sporych kosztów,

na poziomie około 5 mld złotych, nie udało się uniknąć w przypadku wprowadzenia od 2007 r. ulgi na dzieci oraz szczególnie po roku 2009, kiedy zaczęły obowiązywać niższe stawki podatku (18% i 32% w miejsce dotychczasowych 19%, 30% i 40%). Obniżka stawek, która zbiegła się z pogorszeniem koniunktury, sprawiła, że dochody z PIT-u w 2011 r. były nadal realnie niższe o 9% w stosunku do roku 2008. Zalamanie się dochodów z PIT-u, zwłaszcza w bogatych jednostkach samorządu, jest jednym z istotnych powodów popularności idei koncepcji KPD. Samorządy upatrują w nim sposobu na zabezpieczenie swoich dochodów przed niekorzystnymi skutkami finansowymi ewentualnych kolejnych decyzji podejmowanych na szczeblu centralnym. Od podatku odlicza się składki na NFZ w wysokości 7,75%, co sprawia, że mimo iż krańcowa stawka podatku w pierwszym przedziale podatkowym wynosi 18%, to tak naprawdę stawka podatku, który w części jest dochodem jst, wynosi 10,25%. Po uwzględnieniu ulg i odliczeniu składki na NFZ stawka efektywna dla podatku płaconego według skali wynosi 7,86%, a dla podatku liniowego 17,62%, zaś stawka ważona dla obu podatków to około 9% i to stanowi punkt wyjścia przy kalkulowaniu stawek PIT-u komunalnego [Neneman, Swianiewicz 2013, s. 57-59]. KPD to wydzielenie części bazy podatkowej i oddanie jej z pewnymi ograniczeniami do dyspozycji jst. Może to przynieść kilka istotnych, szczególnie w dłuższej perspektywie, korzyści polegających na wzroście świadomości podatkowej, większej partycypacji mieszkańców w sprawach samorządowych itp. Bardzo istotną zaletą KPD jest uniezależnienie się od decyzji rządu i parlamentu dotyczących stawek i ulg podatkowych, które mogą powodować spadek dochodów jst, pogarszając istotnie regulacje art. 243 upf. Podatek ten powinien być administrowany przez urzędy skarbowe, natomiast jego rozliczanie jest kwestią wymagającą zapewne szeregu analiz prawnych i ekonomicznych (kwestia tzw. kosztów poboru i zarządzania – *compliance costs*).

Bibliografia

Narastające dysfunkcje, zasadnicze dylematy, konieczne działania. Raport o stanie samorządności terytorialnej w Polsce, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie i Małopolska Szkoła Administracji Publicznej, Kraków 2013.

Neneman J., Swianiewicz P., Koncepcje, warianty i konsekwencje wprowadzenia PIT-u komunalnego w Polsce, Ekspertyza BGK, Centrum Dokumentacji i Studiów Podatkowych w Łodzi, Warszawa 2013.

REFERATY

dr inż. arch. Tomasz Grzegorz Ołdytowski

Instytut Politechniczny Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Suwałkach,
e-mail archihot@wp.pl

Uwarunkowania hydrologiczne lokalizacji Supraśla, na przykładzie XVII wiecznego supraskiego systemu wodnego, w świetle historii oraz aktualnych potrzeb budowy marki uzdrowiska

Key words: systemy wodne, mała retencja, zajma, zasady zagospodarowania przestrzenią uzdrowiskową, ład przestrzenny, infrastruktura uzdrowiskowa.

Abstract /pl./

Niniejsze opracowanie zawiera krótką charakterystykę uwarunkowań, które wpłynęły na powstanie i rozwój miasteczka Supraśl, w korelacji z wodnym systemem rzeki Supraśl. Analiza dokumentów historycznych oraz współczesnych opracowań i planowanych w niedalekiej przyszłości inwestycji, jednoznacznie świadczą o nierozzerwalnej symbiozie miasta z wodnym systemem rzeki. Aktualnie prowadzone działania planistyczne dotyczą w znakomitej większości zagospodarowania doliny rzeki Supraśl zarówno odcinków „pierwotnych” – naturalnych jak i „wtór-

nych” – urządzonych ręką człowieka”.

To właśnie przebudowane w XVII-XVIII wieku koryto rzeki Supraśl, zdecydowało o losach Supraśla. Powstanie w XVI wieku osady klasztornej, a w czasach późniejszych przemysłowego miasta Supraśl, i współcześnie ośrodka turystyczno-uzdrowiskowego nie byłoby możliwe bez budowania relacji funkcjonalno-przestrzennych z wodnym systemem rzeki. Wykonane spiętrzenie rzeki, (powstanie tzw. stawu młynowego) umożliwiło przekształcenie osady klasztornej w przemysłowe miasteczko. Możliwość budowy turbin wodnych zdecydowało o atrakcyjności tego miejsca zarówno dla lokacji przemysłu włókienniczego, tartaczno czy handlu. W czasach gdzie nie woda lecz energia elektryczna decyduje o rozwoju cywilizacji Supraski system „węzeł zajma” nadal

wpływa na rozwój funkcji miasteczka, tym razem turystycznej i uzdrowiskowej.

“Hydrological conditions for the location of Supraśl on the example of the 17th century Supraśl river system, in historical perspective and in view of the contemporary need to build the town’s reputation as a health resort”.

*dr inż. arch. Tomasz Grzegorz Ołdytowski:
Technical Institute at the Higher Vocational
School in Suwałki, e-mail: archihot@wp.pl*

Key words: water systems, small retention, rules of health resort management, land management, health resort infrastructure.

Abstract /ang./

This study contains a short description of the conditions influencing the creation and development of the town of Supraśl in correlation with the Supraśl river system. The analysis of historical documents, contemporary studies and investments planned for the near future shows clearly that the town has existed in an inseparable symbiosis with the river. The ongoing planning works focus mainly on the management of the Supraśl river valley in its different sections: “primeval” (natural) and “secondary” (affected by human intervention).

It was the bed of the Supraśl river, which was redeveloped in the 17th and 18th century, that had a decisive influence on the town’s development. Without building functional and spatial relations with the river system, it would not have been possible to set up there a monastic settlement in the 16th century, later – an industrial town of Supraśl and now – a tourist and health resort. Thanks to the construction of a river dam (which created a so-called mill pond) the monastic settlement was transformed into an industrial town. The possibility of building water turbines made the town attractive for textile industry, wood processing and trade. In the times when it is not the electrical

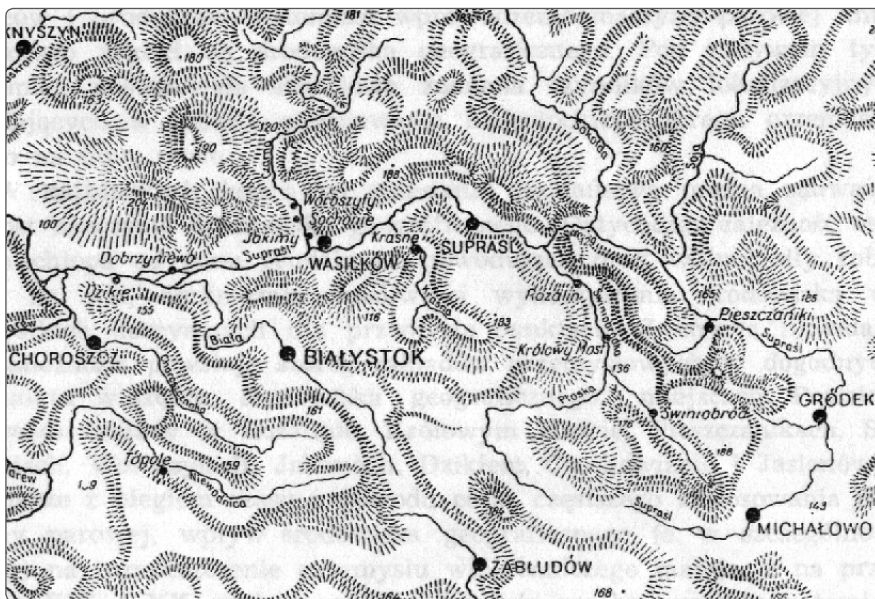
power but water that decides about the civilization progress, the Supraśl river system still fosters the town’s development – now, as a tourist and health resort.

Położenie geograficzne

Supraśl – miejscowość położona 16 km od Białegostoku, nad rzeką o tej samej nazwie, w malowniczym kompleksie Puszczy Knyszyńskiej. Miasteczko jak i jego okolice wchodzi w skład Wysoczyzny Białostockiej. Jest to kraina moren czołowych, stanowiąca przedłużenie zlodowacenia środkowopolskiego poprzecinana dolinami w których płyną rzeki o bystrych nurtach. To obszar z urozmaiconą rzeźbą terenu oraz wielką ilością wzgórz pokrytych lasami sosnowo-świerkowymi. Lasy te przylegają do granic administracyjnych miasta, wchodząc w skład Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej.

Doliny rzeczne, z których największą jest dolina rzeki Supraśl, rozwinęły się podczas zlodowacenia północnopolskiego. W obrębie omawianej części Wysoczyzny Białostockiej występuje dość bogata sieć rzeczna. Największą rzeką jest Supraśl z dopływami: rzeką Sokółką, Płoską i Czarną oraz Słoją, Pilnicą, Cieliczanką i Jałówką.

Etymologia słowa „Supraśl” jest do końca nie zbadana. Jak podaje w swych opracowaniach Henryk Ołdytowski, nazwa Supraśl przypisana do rzeki i osady wywodzi się od słowa „Sprząśła”, wymieniona po raz pierwszy w roku 1358 na zjeździe w Grodnie. To piękna staropolska nazwa rzeki, dająca się tłumaczyć etymologicznie jako prasłowiańskie „są – pręśl”. Późniejsze nazwy Supraśli to repliki niemieckie lub ruskie. Np. w dokumencie krzyżackim z 1396r. Sprząśła została przetłumaczona jako Supraśła. W XV w. spotykamy nazwę Sprausla, a w XVI w. pod wpływem bazylianów – utrwała się nazwa rzeki Supraśła i osada przyklasztorna Supraśła.

Ryc. 1 – Mapa – Schemat dorzecza rzeki Supraśl
 Źródło: Archiwum Towarzystwa Przyjaciół Supraśla

W świetle historii Osada klasztorna

Historycznie udokumentowane początki i pierwsze ponad trzysta lat dziejów Supraśla, wiążą się z klasztorem. U schyłku XV w. Aleksander Chodkiewicz, późniejszy wojewoda nowogródzki i marszałek wielki litewski, zasiedlał swoje rozległe dobra na pograniczu Wielkiego Księstwa Litewskiego i Polski. W 1498 r. sprowadził do Gródka (z Pieczerskiej Ławry w Kijowie) zakonników reguły Bazylego Wielkiego. Gwarne centrum dóbr Chodkiewicza nie odpowiadało jednak mnichom. Dwa lata później przenieśli się na piaszczyste wzniesienie Suchy Hrud nad rzeką Sprząszą, pomiędzy jej dopływy rzeczkę Brzozówkę i Grabówkę, by z dala od cywilizacyjnego zgiełku oddać się pracy i modlitwie. Jak mówi legenda to rzeka Supraśl „zdecydowała” o wyborze miejsca. Puszczony na wodę drewniany krzyż z relikwiami zatrzymał się przy skarpie nadrzecznej wyznaczając miejsce nowej lokacji monasteru. Dlatego rok 1500 przyjmuje się za początek lokacji Supraśla.

„I tak nastąpiło zaprzysiężenie na wieki osady klasztornej Supraśla, a w wiekach późniejszych miasta przemysłowego i współczesnego uzdrowskiego, z rzeką Supraśl.”

W 1500 r. wyświęcono drewnianą cerkiew pod wezwaniem Św. Jana Ewangelisty. Obok niej powstały skromne, drewniane zabudowania dla zakonników. Kilku mnichów zamieszkało w leśnych pustelniach. W latach 1503-1511 wzniesiono muirowaną świątynię pod wezwaniem Zwiastowania Najświętszej Marii Panny. Blaski i cienie działalności klasztoru suprańskiego wiązały się ściśle z postawami przeznaczonych i ich współpracą z fundatorami.

Nową, świetną epokę w dziejach klasztoru rozpoczął w II połowie XVII wieku archimandryta Nikodem Szybiński. Ożywił on kontakty z Wilnem i Gdańskiem poprzez port rzeczny na Narwi w Tykocinie. Z Supraśla rzeką codziennie wypływały barki z towarami. Spławiano drewno, smołę, potaż, a sprowadzano leki, ryby morskie, przedmioty i surowce potrzebne w drukarni, papierni i warsztatach sukiennych.

Ryc. 2 – Świątynia pod wezwaniem ZNMP na wzgórzu klasztornym, z zabudowaniami folwarcznymi nad rzeką Supraśl, (zdj. z pocz. XX w.)

Źródło: Archiwum Towarzystwa Przyjaciół Supraśla

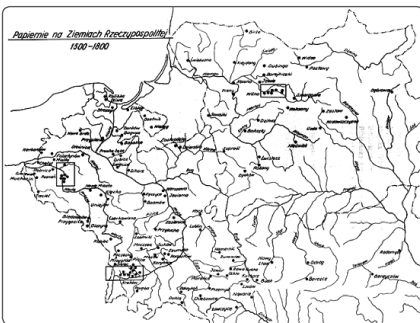
Wówczas to najprawdopodobniej został zbudowany „Supraski system wodny” piętrzący wody rzeki, poprzez usypanie grobli o długości ok. 2800 m, oddzielającej stare koryto rzeki od nowego wykopanego kanału. Inwestycja ta umożliwiła budowę jazów i zamontowanie turbin wodnych do napędu młynów spożywczych, papierniczych czy manufaktur sukiennych.

Znaczne dochody z posiadanych wsi, browarów i młynów zasilają skarbiec, z którego czerpano fundusze na rozbudowę i wyposażenie cerkwi. Jej wnętrza pokryte zostało wspaniałymi freskami. Wykonał je w 1557 r. serbski malarz Nektarij, którego południowo-słowiański pochodzenie zdradza bałkański charakter tego wyjątkowego dzieła.

Klasztor posiadał wspaniałą bibliotekę, w której znajdowały się bezcenne rękopisy: „Kodeks supraski” z XI w. i „Supraska letopis” z XV w. „Kodeks supraski” jest najstarszym zbiorem literatury religijnej w języku staro-cerkiewno-słowiańskim.

Bazylianie zapisali się wspaniale w dziejach kultury polskiej. Na gruntach należących do zakonników w pierwszej połowie XVIII wieku powstał największy na terenach Podlasia młyn papierniczy. Papiernia została zlokalizowana na „grobli” istniejącego wówczas zbudowanego w XVII wieku zbiornika wodnego.

Po trzecim rozbiórze Polski, władze pruskie, którym Supraśl przypadł wraz z całą Białostoczczyzną, skonfiskowały majątek

Ryc. 3 – Lokalizacja Papierni Supraskiej na tle innych Polskich papierni (w latach 1500-1800)

Źródło: Katalog filigranów czerpalni Rzeczpospolitej ...w latach 1500-1800, w zbiorach autora

klasztorny i zlikwidowały drukarnię. Papiernia zakończyła produkcję w połowie XIXw.

Ośrodek przemysłowy

W jednym z XIX wiecznych opisów guberni grodzieńskiej, we fragmencie poświęconym Supraślowi odnotowano, że w 1824 r. „oprócz klasztoru, zajazdu i małego młyna, niczego jeszcze nie było”. Nikt nie mógł przypuszczać, że 10 lat później obok niewielkiej wsi przyklasztornej znacznie rozwijać się planowo, regularnie ukształtowana osada przemysłowa, która wkrótce stanie się znaczącym ośrodkiem produkcji włókienniczej.

O lokalizacji przemysłu włókienniczego w Supraślu, jak i w całym obwodzie białoostockim, zadecydował przede wszystkim czynnik polityczny, mianowicie wprowadzenie u schyłku 1831 r. w ramach represji po powstaniu listopadowym wysokich cef na wyroby przemysłowe wywożone z Królestwa Polskiego do Rosji. Zmusiło to przemysłowców do porzucenia swych siedzib, “przeskoczenia” granicy celnej i podążenia za rynkiem zbytu. Jako pierwszy przybył do Supraśla Wilhelm Fryderyk Zachert, właściciel dużej manufaktury w Zgierzu. W 1834 r. przeniósł on swój zakład do Supraśla i przesiedlił 200 tkaczy wraz z rodzi-

nami. Na decyzję Zacherta – późniejszego właściciela prywatnego miasta Supraśl, z pewnością wpłynęło położenie osady nad brzegiem rzeki oraz przygotowana przez zakonników infrastruktura techniczna. Mówiąc o ówczesnej infrastrukturze należy rozumieć istniejące budowle hydrotechniczne i obiekty wyposażone we własny napęd tj. turbiny wodne. Dalšie dokonania Fryderyka Wilhelma Zacherta pozwalają widzieć w nim kreatora i współtwórcę Supraśla przemysłowego. Władze carskie oddały do jego dyspozycji część zrujnowanych budynków klasztornych. Inne wydzierżawił od biskupa Lwa Jaworowskiego. W latach 80-tych XIX w. nieruchomości te oraz obszar niemal całego miasteczka stały się własnością F. W. Zacherta.

W 1837 r. uruchomione zostało w Supraślu drugie duże przedsiębiorstwo sukienicze innego zgierzanina, Adolfa Buchholtza. W odróżnieniu od Fryderyka Wilhelma Zacherta, korzystającego z napędu wodnego, Buchholtz zastosował napęd parowy. Jego przedsiębiorstwo było więc pierwszą fabryką w Supraślu. Do znacniejszych zakładów włókienniczych należały też czynne aż do lat międzywojennych wytwórnie sukna założone przez F. Aunerta (1838 r.) i A. Alta (1856 r.).

Ryc. 4 – Fabryka Zacherta z widokiem stawu młynowego /stan z okresu międzywojennego/
Źródło: Zbiory archiwalne TPS

Ryc.5 – Fabryka Zacherta z widokiem na jaz od strony stawu dolnego „Zajmy” /stan z okresu międzywojennego/
Źródło: Zbiory archiwalne TPS

Od 1855 r. do I wojny światowej czynna była farbiarnia i fabryka sukna Adolfa Janse-
na.

Około 1860 r. Supraśl był najlepiej roz-
winiętym ośrodkiem przemysłowym Bia-
łostockiego Okręgu Przemysłowego. Ist-
niało tu 7 zakładów różnej wielkości.

Obok przemysłu włókienniczego, do
małe znaczenie miał dla Supraśla przemysł
drzewny (tartaczny). Zakłady bazowały na
znakomitej jakości surowcu, jakim była
znana już w XVII w. „sosna supraska”. Zlo-
kalizowane były one nad brzegiem rzeki
Supraśl, którą dostarczano surowiec do za-
kładu. Rzeka nie tylko dostarczała surowca
z dawnych puszczy Błudowskiej i Kryńskiej
do miejscowych tartaków pracujących na
rzecz budującego się Białegostoku,

ale również drewno sosnowe wykorzy-
stywane do budowy statków rzecznych
i morskich. Spławiano je z Supraśla do
Gdańska, a stamtąd eksportowano do Da-
nii, Niemiec, Holandii, Anglii.

Kompozycja przestrzenna miasta

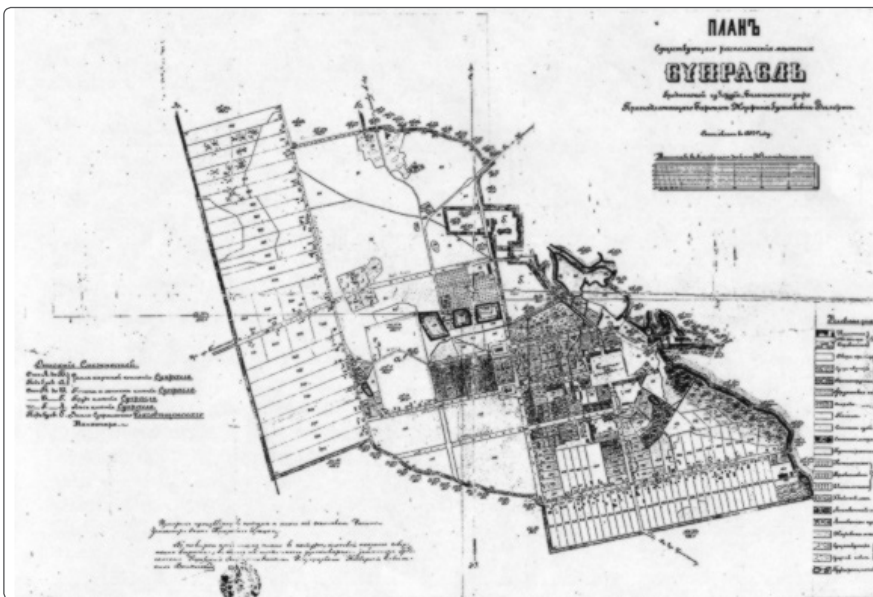
W kompozycji planistycznej Supraśla
ważną rolę odgrywa sieć cieków wod-
nych. Głównym jej elementem jest pły-
nąca u podnóża miasta rzeka Supraśl.
Tworzy ona wraz z dopływami ciekawy
układ półwyspu ze wzniesieniem, na któ-
rym to usytuowany jest XVI wieczny ze-
spół klasztorny O. Bazylianów. W samym
mieście wyraźnie widoczne są dwa ciek
wodne (na północ od zespołu klasztorne-
go – rzeczka Brzozówka, na południe zaś

rzeczka Grabówka) z zespołami stawów
i zieleni wysokiej, połączone z doliną rze-
ki Supraśl. We wschodniej części miasta
zlokalizowany jest zespół plaży miejskiej
ze stawem zwanym „Zajmy”, powyżej któ-
rego znajduje się spiętrzenie wody „Staw
Młynowy”.

Takie usytuowanie zbiornika wodne-
go dało możliwość budowy w już w XVII
i XVIII wieku turbin i młynów wodnych
zaś w XIX wieku zakładów włókienni-
czych i tartaków. To unikalne rozwiązanie
lokacyjne dające osadzie szanse rozwoju
w oparciu i system wodny. To usytuowa-
nie zespołu klasztornego na wyniesieniu
pomiędzy dopływami Supraśli, dała mu
„bezpieczną” lokację.

Również „oparcie się” na lewym brze-
gu rzeki, miasteczka dało niepowtarzalną
szansę rozwoju. To rzeka zdecydowała
o rozwoju przestrzennym miasta i nadal
decyduje o jego atrakcyjności.

Supraśl posiada również inną cechę wy-
różniającą go spośród innych miasteczek
Podlasia. Jest nią niepowtarzalny układ
urbanistyczny, krzyżujących się prostopa-
dle uliczek, których osie widokowe
zamknięte są każdorazowo ścianą lasu
Puszczy Knyszyńskiej. Miasteczko jest „wy-
pełnione” obiektami architektonicznymi,
będącymi w większości zabytkami. Wyda-
je się nieomal pewnikiem, że przekształ-
cenie osady klasztornej w miasto przemy-
słowe, było wzorowane w swym założeniu
przestrzennym na Zgierzu. W XIX wieku
powstał aktualny do dziś układ prze-

Ryc. 6 – Plan (Józefiny Zachert) rozplanowania miasteczka Supraśl, stan z 1892 roku.
Źródło: Archiwum TPS

strzenny prostopadłych ulic i kwartałów mieszkalnych z rynkiem „otwartym” na dolinę rzeki. To rzadko spotykany układ urbanistyczny. Podobny odnajdziemy w historycznym Zgierzu i Łodzi. Poprzez otwarcie przestrzeni miejskiej na dolinę rzeki z systemem urządzeń i obiektów wodnych, funkcjonalnie połączono rzekę ze zurbanizowaną przestrzenią miasteczka. Nie będzie przesadą jeżeli stwierdzimy, że urbanistyka miasta została zdominowana – uzależniona od zbudowanego przez zakonników systemu hydrologicznego.

Należy zdecydowanie podkreślić, że do kompozycji planistycznej układu urbanistycznego Supraśla zalicza się sieć cieków wodnych. Głównym jej elementem jest płynąca jakoby u podnóża miasta rzeka Supraśl. Stanowiła onegdaj wraz z dopływami układ drogi komunikacyjnej i sieci „energetycznej”, związanej z funkcjonowaniem przemysłu włókienniczego. Współcześnie system wodny zmienił diametralnie swoją praktyczną rolę i został wkomponowany w założenia planistyczne miasta jako miejsce odpoczynku, rekreacji i ciągów spacerowych.

Ryc. 7 – Plan miasteczka Supraśl, z widocznym układem systemu wodnego (w południowej części osady) stan z 1845 roku.
Źródło: Archiwum TPS

Ryc. 8 – Schemat układu cieków wodnych rzeki Supraśl i jej dopływów Brzozówki i Grabówki oraz lokalizacji historycznych turbin wodnych, spiętrzeń, zakładów przemysłowych i Suprańskiego Systemu Wodnego
Źródło: Opracowanie własne – kolorem żółtym zaznaczono lokalizacje obiektów przemysłowych

W samym mieście wyraźnie widoczne są dwa ciekі wodne z zespołami stawów i zieleni wysokiej, na rzece Grabówka i Brzozówka, (są to lewobrzeżne dopływy rzeki Supraśl), wzdłuż których usytuowane są zespoły stawów hodowlanych pełniących również rolę rekreacyjną. Stawy wzbogacają elementy krajobrazu Supraśla, pełniąc również rolę obiektów małej retencji.

Rozwój Supraśla w czasach współczesnych

Obecnie Supraśl to już nie miasto przemysłowe – to uzdrowisko nizinne klimatyczne borowinowe. Czynniki, które wpłynęły na założenie monasteru i powstanie ośrodka przemysłu włókienniczego nadal odgrywają ważną rolę. Lokalizacja miasta nad rzeką Supraśl nadal odgrywa zasadniczą rolę w kształtowaniu funkcji turystycznej miasta.

Transformacja funkcji przemysłowej Supraśla na rzecz uzdrowiska zaczęła się

już w okresie międzywojennym. Wówczas to w roku 1924 powstało w Supraślu Sanatorium „Złotego Krzyża” dla piersiowo chorych. Lekarzem naczelnym placówki był dr Józef Lewito. Było to jedyne na tym terenie prewentyrium przeznaczone dla sfer urzędniczych z całej Polski. W okresie po drugiej wojnie światowej powrócono do idei wykorzystania właściwości klimatu borów sosnowych Puszczy Knyszyńskiej, do celów leczniczych. Niezwykle właściwości klimatu suprańskiego dostrzegł prof. Witold Sławiński, który uchodzi za prekursora starań o nadanie Supraślowi statusu uzdrowiska.

Odkrycie w 1994r. w pobliżu wsi Sokołda złóż borowin znacznie poprawiło notowania Supraśla jako potencjalnego uzdrowiska. W 2002 r. (Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28.01.2001r., Dz. U. Nr 01.05 z 2002r.), Supraśl został wpisany na listę uzdrowisk, jako drugie po Augustowie uzdrowisko podlaskie. Aby plany budowy

uzdrowiska mogły się zrealizować, wymagana była kontynuacja działań planistycznych przygotowywanych w latach 70-tych XX wieku. Bowiem po raz pierwszy w 1974 roku w Supraślu „zarezerwowano” tereny niezbędne dla rozwoju funkcji turystycznej i leczniczej. Zapisami miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Supraśla, rozpoczęto porządkowanie układu komunikacyjnego miasteczka, wyodrębniono dzielnice mieszkaniowe i zabezpieczono na skraju terenów miejskich, na styku z kompleksem leśnym Puszczy Knyżyńskiej, obszary planowanej zabudowy turystyczno-wypoczynkowej. Wówczas to powstały w Supraślu dwa ośrodki wczasowe, dające początek bazie turystycznej współczesnego Supraśla. Jednym z nich jest OW „Knieja”, a współcześnie Sanatorium Knieja. Należało by tu wspomnieć jeszcze o jednej bardzo ważnej decyzji władz lokalnych w latach 60-tych i 70-tych. Przyjęto jako działanie długofalowe, „nie wycinanie lasu” otaczającego polanę leśną, na której zlokalizowany jest Supraśl. Zaniechano wycinki tzw. zrębowej, ograniczono ją tylko do cięć sanitarnych. Podobna polityka „uprawy lasu” dotyczyła (i nadal dotyczy) również ciągu dróg do-

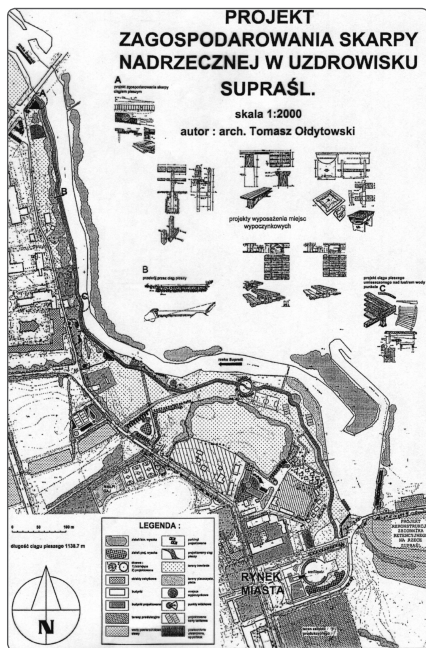
jazdowych do miasta. W ten sposób budowany jest „Leśny Park Uzdrowiskowy”, którego koncepcja została opracowana w 2014r.

Władze samorządowe Supraśla w 1992r, rozpoczęły budowę infrastruktury technicznej miasteczka. Miedzy innymi wybudowano gazociąg do Supraśla, a w roku 1994 wybudowano kanał tłoczny sanitarny do wsi Fasty „wyprowadzający” z Supraśla fekalia poza obszar gminy. Inwestycja ta była efektem konieczności ochrony zlewni rzeki Supraśl, która jest podstawowym źródłem wody pitnej dla aglomeracji białostockiej. Również w 1992r. odbudowany został jaz na rzece Supraśl, (w odległości ok. 2,8 km w górę rzeki w miejscu historycznego węzła rzeki Supraśl). Jaz ten jest elementem przywracającym historyczny układ rzeki, pełni też rolę regulatora małej retencji. Wszystkie te zabiegi, planowane i realizowane, stanowiły początek przemian nie tylko funkcjonalnych, ale i przestrzennych Supraśla.

W 2002 roku Supraśl uzyskał status uzdrowiska. Był to bardzo ważny moment w historii miasta. Przystąpiono do budowy infrastruktury turystycznej. Powrócono do wcześniejszych opracowań projektowych,

Ryc. 9 – Bulwary „im. Wiktora Wołkowa”
Zdj. autora

Ryc. 10 – Projekt zagospodarowania skarpy nadrzecznej z 1996r.

Źródło: Opracowanie autora

które zakładały budowę ciągów spacerowych oraz infrastrukturę turystyczną w uzdrowisku.

Efektom tych działań była budowa „Bulwarów nadrzecznych” jako elementu spajającego miasto z rzeką i jednocześnie umożliwiającą udostępnienie (mieszkańcom i kuracjom) kontaktu z naturą doliny rzeki Supraśl oraz jej historią.

Działania samorządu gminy są stale wspierane przez organizacje pozarządowe. Dzięki staraniom stowarzyszeń Collegium Suprasliense oraz Towarzystwa Przyjaciół Supraśla podjęto postępowanie administracyjne w celu wpisania do rejestru zabytków województwa podlaskiego „Supraski System Wodny”. Efektem tych prac było wpisanie w 2009 roku do rejestru zabytków województwa podlaskiego „Supraskiego Systemu Wodnego, wybudowanego w poł. XVII w, składającego się z: kanału określonego jako Kopanica, Rzeka Kopana, Nowa Rzeka; stawu młyńskiego

określonego jako Zajma lub Binduga; grobli określonej jako Grobla”, pod numerem A-188.

Współcześnie system wodny rzeki Supraśl zmienił diametralnie swoją praktyczną rolę. Został on wkomponowany w założenia planistyczne miasta z przeznaczeniem na miejsce odpoczynku i rekreacji. Dzisiaj jest atrakcją turystyczną i jednym z głównych elementów infrastruktury wypoczynkowo-uzdrowskiej miasta.

Rola Supraskiego Systemu Wodnego we wzmocnieniu marki Uzdrowisko Supraśl

Opisany w niniejszym opracowaniu Supraski System Wodny powstał w celach rozwoju gospodarczego. Od XVI aż po wiek XIX umożliwiał organizowanie nad stawem młyńskim (tzw. Zajmą), progę wodnego z klasztorными manufakturami, oraz określanymi w oryginalnych dokumentach mianem fabryk zakładów przemysłowego miasta. Znajdowały się one na terenie folwarku klasztorного, tuż za założeniem ogrodowo-parkowym, oddzielającym Supraśl sakralny od Supraśla gospodarczego.

W związku z podniesieniem rangi „Supraskiego Systemu Wodnego, wybudowanego w poł. XVII w”, poprzez wpisanie go do rejestru zabytków oraz zważywszy na ogromną historyczną rolę w rozwoju osady klasztornej Supraśl, a w wiekach późniejszych miasta przemysłowego i współcześnie uzdrowskiego, należy dołożyć wszelkich starań by ocalić od zapomnienia i zniszczenia ten zabytek sztuki hydrotechniki.

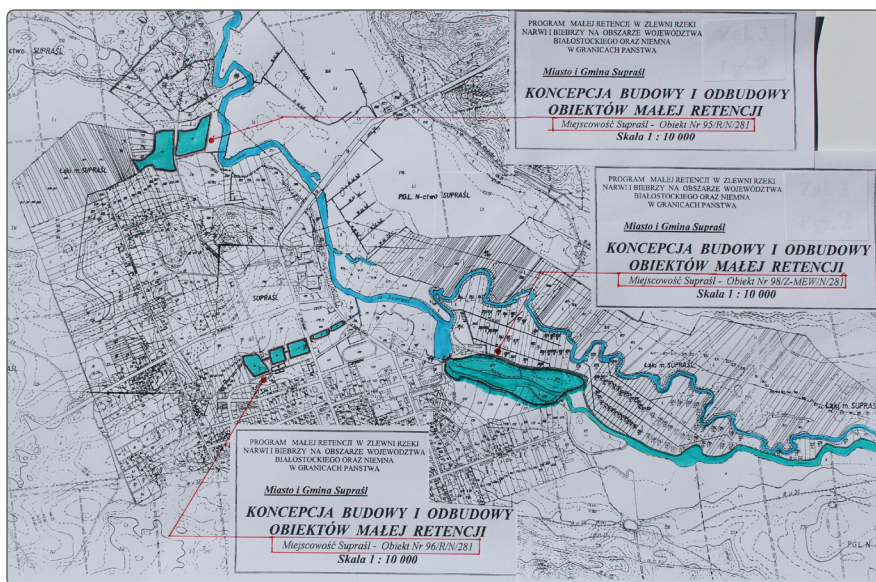
W zakres tych starań – działań należy włączyć (rozpoczęte w 2006r. lecz nie kontynuowane) prace przygotowawcze inwestycję budowy i odbudowy obiektów małej retencji dorzecza rzeki Supraśl. Sporządzona na zlecenie WZMiUW w Białymstoku, dokumentacja projektowa obejmuje swym opracowaniem trzy obiekty z terenu Supraśla. Są nimi: zespół stawów usytuowanych na lewobrzeżnych dopływach Supraśla, na rzecze Brzozówce i Grabówce oraz Staw Młyńkowy w Supraślu.

Niezmiernie ważne dla rozwoju infrastruktury turystycznej i uzdrowiskowej jest również kontynuowanie prac przy budowie „Bulwarów nadrzecznych im. W. Wołkowa”. Jest to jeden z najważniejszych ciągów komunikacyjnych, który połączy projektowany „północny z południowy zespół sanatoryjny” miasta. Opracowane w latach 90-tych założenia zagospodarowania skarpy nadrzecznej zakładały budowę infrastruktury usługowej w tym turystycznej i uzdrowiskowej zlokalizowanej właśnie w dolinie rzeki. Była to polityka długofalowa „zwrócenia się miasta w stronę rzeki”. Elementy tej koncepcji zostały częściowo zrealizowane, między innymi poprzez budowę zespołu rekreacyjno-sportowego na „Plaży miejskiej” oraz poprzez urządzenie nabrzeża na odcinku od plaży do mostu na rzece. Niemniej wciąż brakuje obiektów usługowych. Przyroda jest szybsza od ludzi i sama bez ingerencji człowieka wpłynęła na wzmocnienie atrakcyjności uzdrowiska Supraśl. Bobry budując swoje żeremia na tym odcinku wzbogaciły turystyczną

ofertę uzdrowiska. Uczestnicy spływów kajakowych pokonując zakręty mogą podziwiać bogatą florę i faunę rzeki Supraśl oraz panoramę miasta z górującym w sylwecie miasta zespołem klasztornym pw. NMP. Niestety nadal brak odpowiednich urządzeń technicznych (pomostów, przepraw itp.) ułatwiających uprawianie tej i innych dyscyplin rekreacji.

Coraz częściej dolina rzeki jest obiektem zainteresowań nie tylko przyrodników, ale również turystów i kuracjuszków spragnionych kontaktu z przyrodą i historią Supraśla.

Nie do przecenienia dla rozwoju Uzdrowiska Supraśl jest odbudowa Supraskiego Systemu Wodnego oraz budowa infrastruktury turystycznej związanej z rzeką. Tak jak w przeszłości rzeka zdecydowała o powstaniu osady klasztornej, później miasta, tak teraz daje szansę na dynamiczny rozwój nowej funkcji Supraśla, jaką jest turystyka uzdrowiskowa. Docenienie tego faktu jest oczywiste i dlatego należy jak najszybciej wykonać naprawy zdewastowanego układu rzeki Supraśl na obszarze miasta. Powinny być to nie tylko

Ryc. 12 – Zał. do dokumentacji „Koncepcja budowy i odbudowy obiektów małej retencji”
Źródło: Urząd Miejski w Supraślu

Ryc. 13 – „Zimowy dom awifauny na rzece Supraśl”
Zdj. autora

opracowania historyczne – zabezpieczające dokumenty, ale przede wszystkim planistyczne i projektowe umożliwiające działania inwestycyjne.

Bibliografia

1. Gaworecki W., Turystyka, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2003.
2. „Koncepcja budowy i odbudowy obiektów małej retencji”, WZMiUW w Białymstoku, Białystok 2006,
3. Kopaliński W., Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych, Wydawnictwo Wiedza Powszechna, Warszawa, 1967.
4. Koziński J., o człowieku wielowymiarowym. Eseje psychologiczne, PWN, Warszawa, 1988.
5. Ołdytowski T. redaktor wydania, Supraśl 2000, ALBUM 500 LAT SUPRAŚLA – monografia miasta, Towarzystwo Przyjaciół Supraśla, Wydawnictwo Benkowski, Supraśl 2000.
6. Ołdytowski. T. Konferencja Naukowa „Od przemysłu do uzdrowiska – Supraśl na Podlasiu przykładem udanej transformacji ośrodka przemysłowego w zespół turystyczno uzdrowiskowy” Gdańsk, wrzesień 2006.
7. Ołdytowski. T. *Miesięcznik „URBANISTA” nr 10, „Supraśl – udaną transformacją ośrodka przemysłowego w zespół turystyczno-uzdrowiskowy”* str. 372-379, Warszawa 2007,
8. Ołdytowski. T. *„Funkcja turystyczna i uzdrowiskowa szansą rozwoju miejscowości po przemysłowych/ na przykładzie Supraśla w województwie podlaskim, str. 87-97,* Wydawnictwo pokonferencyjne”, Konferencja naukowa – Rola Bankowości I Przedsiębiorczości w Ochronie Dziedzictwa Miast Postindustrialnych w Warunkach Rozwoju Demokracji Lokalnej”, pod red. Andrzeja Stawarza, Supraśl czerwiec 2006,
9. Praca zbiorowa red. Towarzystwo Przyjaciół Supraśla, Zeszyt Historyczny nr 3: Wspomnienia o Henryku Ołdytowskim, Towarzystwo Przyjaciół Supraśla, 2002.
10. Studium uwarunkowań gminy Supraśl, Supraśl – 1998,
11. Statut uzdrowiska Supraśl z 2009r.
12. Statut uzdrowiska Supraśl z 2011r.

